BIBLIOTÉKA

KLASSIKŮ ŘECKÝCH A ŘÍMSKÝCH

VYDÁVANÁ

III. TŘÍDOU ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ČÍSLO 3.

HERONDOVY

MIMIAMBY.

PŘELOŽIL

JAN LAD. ČAPEK.

N 7 II-I

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM ALOISA WIESNERA.
1900.

14-C-211
Inv. čís.: 280
Sign: 191

HERONDOVY

MIMIAMBY.

PŘELOŽIL

JAN LAD. ČAPEK.

I dh 50

POMOCÍ ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA PRÁVNICKÉ FAKULTY V BRNĚ STARÝ FOND
č. inv.:
Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně – Seminární knihovna
I-4174

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM ALOISA WIESNERA.
1900.

DAR
z pozůstalosti p. prof. Dra.
JOSEFA VACKA.
30- B
1320/482

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY U...
STARÝ FOND
Č. inv.: 04415

PŘEDMLUVA.

Podávaje na veřejnost tento první český překlad „Mimiambů“ Herondových, básníka starořeckého, jenž byv dříve zcela zapomenut a teprve nedávno nově objeven, u všech skoro evropských národů [1]) vzbudil pozornost nemalou a znamenité obliby došel, přeji si, aby i u nás dostalo se mu porozumění a ocenění zaslouženého. Jsem přesvědčen, že i slabý stín a odlesk originálu, jejž překladem pořiditi lze, dobře může působiti na osvěžení záliby v literatuře starořecké, kteráž bohužel i u nás má nemálo protivníků a odpůrců. Zároveň bude tím dáno našim modernistům včasné připomenutí, že to, co oni za svůj vynález prohlašují, již dávno, před dvěma tisíci lety, bylo vynalezeno a prováděno způsobem na mnoze umělejším, než nyní se stává. Bude mi odměnou nejvyšší za námahu podniknutou, když prací svou upozorním na zajímavého antického modernistu, jakož právem jej někteří nazvali, a tím alespoň několik přátel vzbudím realismu starohellenskému.

[1]) Básně Herondovy přeloženy byly do němčiny od O. Crusia, volněji staroněmeckým rýmovaným iambem čtyřstopým (Kurzzeile) od Meklera, čímž však původní jejich ráz setřen a překlad vypadl příliš starosvětsky. Velice záslužný jest překlad prosou od R. Meistera (v jeho vydání Herondy), jakož i latinská parafrase prosou od Frant. Büchelera i francouzská od G. Dalmeydy (Paříž 1893). Italský překlad vydal Giov. Setti (I mimi di Eroda, Mutina 1893), francouzský Em. Boisacq, Paříž 1893; P. Ristelhuber, Paříž 1893. U nás, pokud vím, stala se o Herondovi zmínka referátem Frant. Groha (Listy filol. 1893, str. 242) jednajícím o vydání Büchelerově a Crusiově prvém. Ottův Slovník naučný má o něm velmi zdařile psaný článek od Ign. Vysokého.

Hlavní snahou mojí bylo, abych co nejvěrněji tlumočil rozkošné výtvory tohoto starověkého realisty a pravého umělce. Překlad jest tudíž, pokud možno, věrný; jen tu a tam leckteré pořekadlo nebo přísloví bylo nutno volněji vytýkati, jinde zase příliš drastické [2]) výrazy originálu nebylo radno převáděti do slova. Metrum hledal jsem takové, které by jednak bylo co nejvíce podobno metru původnímu, tak zvanému choliambu, jednak vhodné pro češtinu a všeobecně přístupné.

To vedlo mě k volbě přízvučného trimetru čili senáru iambického, jenž i nejpodobnější jest choliambu, [3]) liše se od něho pouze pravidelným koncem, i u nás zcela obvyklý, zvláště pro básně rázu dramatického. Ostatně již jiní překladatelé (mezi nimi i Otto Crusius) překládali mimiamby Herondovy tímto rozměrem. Choliamb sám v češtině pro přízvučnou prosodii vůbec není možný; prosodii časoměrnou bylo by lze ovšem jej napodobiti, ale pro větší celky byl by, tuším, nevhodný, ba nechutný.

Za základ překladu svého položil jsem text, jak upraven jest v druhém Crusiově vydání mimiambů Herondových; kde od něho se odchyluji, poznamenáno jest pod čarou; kde text Crusiův není ještě dosti upraven, počínám si ovšem volněji. Poznámky vysvětlující jsou, pokud možno, stručné a přidány jen tam, kde jich nutně bylo třeba. Obšírnější výklad mnohých méně známých věcí obsažen jest v úvodu. Zejména upozorňuji čtenáře na podrobné analyse obsahu v VIII. článku úvodu.

Literatura, kteréž jsem užil, uvedena jest na první stránce úvodu.

Srdečné díky vzdávám prof. dru. Ign. Vysokému za mnohé rady a pokyny, zvláště pak za některé cenné poznámky, týkající se archaeologie umění, rovněž prof. dru. Rob. Novákovi za pečlivou redakci této práce.

Překladatel.

---

[2]) II. 43 nn; V. v. 1. — [3]) Choliamb časoměrný: ⏑ ⏓ ⏑ — || ⏑ ⏓ ⏑ — || ⏑ ⏓ — —. Trimeter iamb. ⏑ ⏓ ⏑ — || ⏑ ⏓ ⏑ — || ⏑ ⏓ ⏑ —.

OBSAH ÚVODU.

I. O některých nových nálezech z literatury starořecké.
II. Herondas před vyjitím Kenyonova vydání prvního.
III. O papyru: nalezení, popis, jakost, obsah rukopisu.
IV. O jméně Ἡρώνδας, Ἡρῴδας (Ἡρώιδας).
V. O vlasti básníkově.
VI. O věku jeho.
VII. O mimiambech Herondových.
VIII. Obsahy a rozbory mimiambů.
IX. Charakteristika Herondy jako básníka.
X. O vzorech a napodobitelích Herondových.

Část první.

Úvod.

O Herondovi a jeho Mimiambech.

Literatura do 1. ledna 1894 vyšlá uvedena jest v úvodu díla:

Herondae Mimiambi, iterum edidit Otto Crusius. Lipsiae 1894, Teubner (= Cr. H²).[1] Vydání to položeno za základ překladu tohoto.

Mimo to užito bylo hlavně těchto vydání a spisů:

Herondae Mimiambi, edidit Franciscus Buecheler, Bonnae 1892 (= Buech. H.).

ΗΡΩΙΔΟΥ ΜΙΜΙΑΜΒΟΙ, H. van Herwerden (obsaženo v Mnemosyne XX. [1892], str. 41. a násl.).

Die Mimiamben des Herondas. Herausgegeben und erklärt von R. Meister (obsaženo v Abh. d. k. Sächs. Ges. d. Wissensch. XIII. Lipsko 1893 [= M. H.]).

Otto Crusius: *Untersuchungen zu den Mimiamben des Herondas*, Leipzig, Teubner 1892 (= Cr. Un.).

Dr. H. Brunn: *Geschichte d. griech. Künstler*, Braunschweig I. 1853, II. 1859.

Dr. Edmund Hauler: *Über Sophron, Theokrit und Herondas* (obsaženo ve Verhandl. d. XLII. Vers. deutscher Philologen und Schulm. Wien, 1893).

Otto Hense: *Ein Vorbild des Herondas* (Rhein. Mus. 1895).

---

[1]) Touto a následujícími zkratkami cituji díla, jichž nejčastěji bylo užito.

Otto Crusius: *Die Mimiamben des Herondas*, deutsch mit Einleitung und Anmerkungen, Göttingen 1893. (= Cr. Př.).

Siegfried Mekler: *Herondas Mimiamben*, eingeleitet, übersetzt und mit erklärenden Bemerkungen versehen, Wien, 1894.

Jiná díla, jichž bylo příležitě užito, citována jsou na svých místech pod čarou. Nepřístupny zůstaly překladateli spisy: Editio princeps: F. G. Kenyon, Classical texts from papyri in the British Museum including the newly discovered poems of Herodas, Lond. 1891. — Additional Fragments of Herodas. Class. Rev. V. (1891), p. 480, rovněž téhož fotografické facsimile papyru Herondova, London 1892. — Fuhr, de mimis Graecorum. — Susemihl: Geschichte der griech. Litteratur in der Alexandrinerzeit. — Christ: Geschichte der griech. Litteratur, III. vyd.

I.

Literatura starořecká poutá a povznáší ctitele své nejenom dávno známými plody Homéra, Aischyla, Sofoklea a jiných velikánů, nýbrž právě v době poslední, jako by byla nastala nová renaissance hellenismu, novými a novými díly překvapuje a potěšuje své pěstitele. Vzpomínám zde jen nalezené nedávno Aristotelovy „Politeie Athénské“, [1]) kteráž tak veliký vzbudila zájem nejenom u filologů, nýbrž i u historiků, archaeologů a právníků, potom novějšího ještě nálezu vznešených ód Bakchylidových, [2]) kterážto obě díla anglický učenec Fr. G. Kenyon z papyrů Britského musea s nemalou námahou a bedlivostí neocenitelnou vydal.

Týž učenec seznámil nás nedávno také s básníkem, jenž před tím byl skoro zcela zapomenut, s Herondou [3]) totiž a s jeho Mimiamby. Nález tento nezpůsobil sice hned z počátku tak mocný dojem a takové vzrušení jako před tím nově nalezené dílo Aristotelovo; avšak čím více tohoto pro nás nového miláčka antických Mus poznáváme, čím více zdokonaluje se kritika textu a výklad jeho básní, tím větší budí se proň zájem ve světě vzdělaném a tím více roste jeho obliba. Poznáváme zajisté v něm pravého a velikého umělce, čirého realistu, ba skoro moderního veristu, jenž nad mnohé současníky naše těmto směrům literárním oddané vyniká tím, že umí, zachovávaje právě uměleckou umírněnost a užívaje prostředků zcela jednoduchých, dosáhnouti svého cíle, totiž zobraziti věrně předměty své tvorby básnické. Proto dobře o něm praví Mekler, [4]) že v pravý okamžik povstal k novému životu z temnoty nekropolí aegyptských. Čím dále, tím více oceňuje se nyní jeho důležitost nejen pro literární historii, kteráž v něm a s ním poznala celý jeden druh antického básnictví do té doby málo známý, totiž starořecký mimus, a pro filologii staroklassickou — zachoványtť v něm mnohé dosud neznámé tvary i slova zcela nová a významy neobvyklé —, nýbrž i pro archaeologii [5]) umění a pro kulturní historii, ježto jsou v něm obsaženy zajímavé zmínky o uměleckých dílech malířských a sochařských, o chrámech a jiných památkách starověkých, o způsobu života veřejného i soukromého, o mravech a obyčejích jeho současníků, o lidových obyčejích starořeckých a mnoho jiného pro nás velmi důležitého a zcela nového.

II.

Do roku 1891., dříve než vyšlo uvedené již první vydání Herondových Mimiambů od Kenyona, velmi málo bylo známo o básníku našem. Jen nejhorlivější milovníci literatury starořecké čtouce v Bergkově sbírce „Poetae lyrici Graeci“ [1]) zlomky uvedené pode jménem „Herodas“, obdivovali se veliké jistotě a obratnosti dikce tohoto autora. O básníku samém však a o obsahu a složení jeho Mimiambů, pod kterýmž jménem staří

[1]) *Ἀθηναίων πολιτεία* Aristotle, on the constitution of Athens edited by F. G. Kenyon, Oxford. 1891. Český překlad od Jos. Pražáka vyšel nedávno v této Bibliotéce (č. 2.). — [2]) The poems of Bacchylides — edited by F. G. Kenyon, London 1897. Viz o nich přednášku v Česk. Museu filol. roč. IV. str. 1. nn. od dra. Roberta Nováka. — [3]) Editio princeps: Classical texts . . . . including the newly discovered poems of Herodas, London 1891. — Skoro současně vydal Herondu William G. Rutheford: *Ἡρώνδου μιμίαμβοι*. Lond. 1891.

[4]) M. př. str. 15. — [5]) Zvláště mim. III. a IV.

[1]) Bergk, „Poëtae lyrici Graeci“ II[4] 509 n.

grammatikové a skladatelé anthologií sbírku básní Herondových citují, nedověděli se ničeho ani v nejdůkladnější historii literatury řecké.[2]) Z těch desíti zlomků Bergkem sebraných, jež obsahovaly asi 24 celé verše, nebylo lze také nic souditi o obsahu a komposici Mimiambů Herondových, anoť vůbec o celém tom druhu básnickém, o mimech[3]) totiž, velmi málo bylo známo. Tím méně bylo lze z této tak chudičké pozůstalosti básníkovy usouditi něco o době a vlasti jeho. Jsouť zlomky ty většinou sentence od pozdních spisovatelů anthologií nám zachované anebo pouze jednotlivá slova neb celé verše od pozdních lexikografů citované.[4]) Nejznamenitější z nich jest čtyřřádkový zlomek 1. (Bergk) z Molpeina, mimu to jinak neznámého, v němž básník způsobem velice pathetickým, skoro na starodávného elegika řeckého Mimnerma připomínajícím běduje nad pomíjejícností lidské síly a svěžesti a nad mdlobou staroby, tak že prý lépe jest zemříti, než stáří se dočkati.[5])

Velmi smutné nálady jest také sentence uvedená u Bergka pod čís. 5., kde zase způsobem skoro tragickým se praví, že nelze nalézti domu, jenž by opravdu šťasten byl; který zdá se jednoho zla prost býti, má za to jiného tím více.[6])

Tyto dva zlomky jsou tedy pravé sentence. Zcela jiného druhu jest zlomek třetí, v němž způsobem čistě realistickým líčí se malý dareba — podobný podařenému školáku Kottalovi v mimiambu III. —, jenž rozpustilými kousky, které stále provádí, trápí ubohou matku.[7])

Zl. 2. svým smělým přirovnáním uvádí nás ve sféru komiky nemálo drastické.[8]) Pochází z mimu Herondova „*Συνεργαζόμεναι*“ jinak zcela neznámého.

[2]) Nejdůkladněji pojednal o něm Susemihl: Geschichte der griech. Litteratur in der Alexandrinerzeit, Lipsko 1891. I. str. 229.—231. Známá Christova: Geschichte der griech. Litteratur, II. vyd. má o něm pouze zmínku, že psal také mimiamby, a to ještě na místě nepravém (str. 119. místo str. 241). Vydání III. nebylo mi přístupno. — [3]) Fuhr: De mimis Graecorum, Berlín 1860. — [4]) Viz Bergk, „Poëtae lyrici Graeci“, II.[4] str. 509 nn. — [5]) Viz překlad pod č. X. — [6]) Viz př. pod č. XV. [7]) Viz př. pod č. XIV. i poznámku k tomu. — [8]) Viz př. pod čís. XI.

Ostatní znamenitější zlomky obsaženy jsou v Mimiambech nyní nalezených a jsou to vesměs sentence. Z názvu „mimiamby“, z nichž úryvky tyto u starověkých spisovatelů jsou citovány, mohlo se sice souditi, že citované celky byly dramatické obrázky mimům podobné, ale jakého obsahu byly a jakou formou byly složeny, nebylo lze nijak určiti.

Z vnějších svědectví o Herondovi byla známa jen velmi pochvalná zmínka C. Plinia Caecilia Sekunda v listu k Antoninovi, v němž pochváliv nemírně sloh Antoninův, praví autor dále: Callimachum me vel Heroden vel, si quid his melius, tenere credebam; quorum tamen neuter utrumque aut absolvit aut attigit (myslil jsem, že Kallimacha aneb Herodu aneb, jestliže co nad ně lepšího, před sebou mám; než žádný z nich v obém zároveň se neproslavil aneb o obé se nepokusil).

III.

Byl tedy Herondas takměř pochován a úplně zapomenut, až pečlivá a dovedná ruka Kenyonova v létě roku 1891 ze spánku téměř dvoutisíciletého jej vzkřísila a z hrobů aegyptských na světlo vynesla. Rukopis[1]) (chovaný nyní v Britském museu pod čís. CXXXV.) jest papyrus, jenž nalezen byl nedaleko Deyruthu v Aegyptě ve staré nekropoli u mumie jakéhosi Sarapa, syna Sarapionova, jenž zemřel a pochován byl ve 14. roce vlády Oktaviana Augusta (= r. 13. př. Kristem). Tomuto Sarapovi dán papyrový svitek do hrobu; ovinut jest jemu snad kolem krku, aby nemusil se odloučiti ani po smrti od svého nejmilejšího básníka. Papyrus byl původně 14 angl. stop, 6 palců dlouhý a 6 palců široký; později rozsekán jest na listy podle jednotlivých sloupců, jichž jest celkem 41 o 16—19 verších. Počátek rukopisu jest zachován, ale konec utržen (rukopis končí nyní třetím řádkem mimu VIII.); kolik ztraceno, nelze určiti, ale zachováno několik útržků, na nichž čtou se jednotlivá slova anebo poloverše z mimu VIII., jakož i počátek mimu IX.; na podlouhlém pak útržku zachována

[1]) O rukopisu pojednává Kenyon na str. 6.

část prooimia. Písmo rukopisu jest unciální, drobnější a snadno čitelné, pokud ovšem není papyrus poškozen.[2])

O věku, ve kterém byl rukopis ten napsán, nic jistého nevíme; avšak podle povahy a podoby písma klade jej Kenyon do století 3. aneb 2., Meister[3]) určitěji do 2. století př. Kristem.

IV.

Jméno básníkovo na papyru napsáno není. Ale že jsou to Mimiamby Herondovy, co papyrus obsahuje, jest nade vši pochybnost dokázáno tím, že nalézáme v kontextu básní na něm napsaných verše, které již dávno jakožto Herondovy byly známy a z jeho Mimiambů od starověkých spisovatelů citovány. Tak z mimu I. verš 15.—16. cituje Stobaios Floril. 16, 18 *Ἡρώδου μιμιάμβων· ἐγὼ . . . . παραστήκει*; z téhož mimu I. v. 67.—68. cituje týž Stobaios 116, 24 *Ἡρώδα Μιμιάμβων· Γύναι — νοῦν*; z mimu V. verš 32. citován jest v Etym. Magn. s. v. *ζήτρειον* (ovšem že vloudilo se tam špatné čtení: *παρὰ Ἡροδότῳ* místo *Ἡρώνδᾳ*); z mimu VI. verše 37.—39. uvedeny jsou zase u Stobaia Floril. 74, 14 *Ἡρώδου μιμιάμβων· μὴ δή — πάντα.*

Tím přesnost mimiambů Herondových nezvratně dokázána a nikomu dosud nenapadlo o pravosti jejich pochybovati.

Ale nejistota ve psaní jména autorova, jakáž byla dříve, trvá dosud. V citátech uvedených čteme obyčejně genetivy *Ἡρώδου* n. *Ἡρώδα*, k nimž je nom. *Ἡρώδης* n. *Ἡρώδας*; uvedený svrchu C. Plinius Caecilius Secundus nazývá jej „Herodes"; jen jednou u Athenaia III., pag. 86 B, jmenován jest *Ἡρώνδας*. R. Meister dovozuje, že se má psáti *Ἡρώιδας* n. *Ἡρῴδας*[1]); Crusius však ve všech svých spisech o Herondovi píše a jmenuje jej *Ἡρώνδας*, jakož psáno jest u Athenaia, což odůvodňuje dobře[2]) tím, že pochopitelno a pravdě podobno

[2]) Tyto poznámky o rukopise vážil jsem z předmluvy van Herwerdenovy. Kenyonova vydání I. nedostalo se mi spatřiti. — [3]) M. H.: Die Ueberlieferung.

[1]) M. H. dobře poznamenává též, že tvar *Ἡρώδης* jest pozdní atticismus těch spisovatelů, kteří jej tak uvádějí. — [2]) Cr. Un. 1. pozn. 1.

jest, že tento starodávný a vzácný tvar jména *Ἡρώνδας* (srv. *Ἐπαμεινώνδας*) byl zaměněn tvarem novějším a obyčejným *Ἡρώδης*. I u nás[3]) vešel tento způsob psaní jména básníkova v obyčej a doporoučí se i z důvodů praktických pro snadnější rozlišování od jiných podobných jmen v literatuře řecké se vyskytujících.

V.

O vlasti Herondově,[1]) kde se narodil a kde žil, nemáme ze starověku zpráv; ale z obsahu jeho básní můžeme o tom, ne-li jistých, tož aspoň pravdě podobných soudů se dodělati. Mimiamb II. a IV. jednají na ostrově Kou a jsou psány s tak důkladnou znalostí míst, zvyků, obyčejů, zákonů, zřízení státního a jiných poměrů tamějších, že nelze o tom pochybovati, že ten, kdo mimiamby ty skládal, mohl důkladné oné znalosti nabýti jen delším pobytem na ostrově tom. I pro I., III. a V. mimiamb nejlépe lze mysliti ostrov Kos za dějiště. O mimu V. tvrdí někteří, že dějištěm jeho jest Kyzikos, o mimu pak VI. a VII., že jednají v Alexandrii; ale není to věc jistá, a zrovna tak oprávněno bylo by mínění, že i ony jednají na ostrově Kou. Kdyby i dokázáno bylo, že mimiamby VI. a VII. mají za dějiště Alexandrii, nic by to nevadilo domněnce naší, že spisovatel jejich žil na ostrově Kou; bylť ostrov Kos s Alexandrií, jakožto hlavním městem říše Ptolemaiů, k níž také náležel, té doby v živém spojení. Ostatně velmi důležito jest pro naši otázku pozorování Crusia, jenž ve druhém vydání Herondy v seznamu vlastních jmen označil paragrafem (§) všecka ta jména, která buď v nápisech Kojských[2]) se vyskýtají aneb aspoň nějak náboženství, historie, pověstí, pověr a státního zřízení tamějšího se týkají. Takových vlastních jmen nalézáme tam celkem 70, mimo některá v té příčině nejistá. Z toho jest patrno, že spisovatel Mimiambů velmi často vzpo-

[3]) Viz „Listy Fil." roč. 1893., Ottův slovník naučný.

[1]) Viz M. H. Anhang, Der Dichter, Cr. str. XXIV. — [2]) Důkladná sbírka Kojských nápisů podána v díle: Paton and Hicks, Inscriptions of Kos. London, 1892.

mínal na ostrov Kos a na poměry tamější. A nač pak člověk tak často a nejraději vzpomíná? Zajisté že na zemi, kde buď se narodil, kde byl vychován a vzdělán anebo kde delší čas života ztrávil. Z toho tedy, jakož i z té okolnosti, že většina Mimiambů na ostrově Kou jedná, plyne veliká oprávněnost domněnky, že ostrov Kos byl Herondovi pravou vlastí, že tam dlouho žil, snad nejlepší svá léta ztrávil a tam i své Mimiamby skládal, byť nikdy nebylo lze dokázati, že na ostrově Kou se narodil. Té domněnce nasvědčují i jiné okolnosti: nejprve dórský tvar jména básníkova *Ἡρώνδας* neb *Ἡρῴδας*, potom i to, že právě v druhé polovici třetího století př. Kr. nabyl ostrov Kos [3]) důležitého významu pro činnost literární a stal se jakýmsi střediskem literárního ruchu hellenistického. Žilť a působili tam muži jako Filetas, vychovatel Ptolemaia II. Filadelfa, Theokrit, spisovatel idyll bukolských, a snad i slavný básník Kallimachos. K tomuto kroužku literárnímu náležel asi též náš Herondas.

VI.

Tato právě otázka přivádí nás k úvaze o věku [1]) básníkově. Ani o tom, kdy Herondas žil, určitých zpráv ze starověku nemáme; ale z mimiambů samých lze aspoň přibližně určiti dobu, kdy žil a působil. Nejdůležitější v té příčině jest místo v mimu I. v. 26—35, znamenitá to pochvala Aegypta [2]) a krále Ptolemaia II. Filadelfa. Mezi znamenitostmi jmenuje se tam také *θεῶν ἀδελφῶν τέμενος*, chrám a okrsek bohů sourozených. Tím nemůže býti nic jiného míněno, než chrám vystavěný v Alexandrii na poctu zbožněných královských manželů Ptolemaia II. Filadelfa a jeho vlastní sestry i manželky Arsinoy, kterýmž tam podle tehdejších zvyků již za živa božské pocty byly vzdávány. Z toho patrno, že mimiambus I. sepsán byl až po sňatku Ptolemaia II. s Arsinoou: sňatek ten kladou historikové nejsprávněji asi do roku 273. př. Kristem. To by byl tedy terminus „post quem“ pro sepsání mim. I. Týž

[3]) Cr. Př. str. XXIV.

[1]) Cr. Př. str. XXV. M. H., Anhang, Der Dichter.

král míněn jest zajisté čestným názvem „*βασιλεὺς χρηστός*“ ve v. 30 a nemluví se tam snad o Ptolemaiovi III. Euergetovi, jak někteří se domnívali. Tato zmínka o chrámu božských sourozenců, zmínka o museu (v. 31), jež založeno bylo právě od Ptolemaia II., a ona pochvalná slova o témž králi nasvědčují tomu, že sepsán jest mim. I. za panování Ptolemaia II. a před nastolením Ptolemaia III., jenž by byl touto chválou svého předchůdce nemálo zastíněn býval [2]). Že pak celá tato chvála Aegypta a krále aegyptského položena jest od básníka v ústa chudé stařeny Gyllidy jen za tím úmyslem, aby příjemně dotekla se sluchu velikého příznivce věd a umění Ptolemaia II. Filadelfa, jest nepochybno. Ptolemaios III. Euergetes nastoupil vládu r. 246 př. Kr., což by tedy byla druhá meze času, v němž sepsán býti mohl mim. I. [3]). Témuž nasvědčuje nadšená chvála malíře Apella a jeho realistických děl uměleckých v mim. IV. v. 72—77, kterýmiž verši, jakož správně poznamenal Crusius [4]), projevuje básník své vlastní přesvědčení umělecké. Tak mluviti se mohlo jen o umělci živém anebo nedávno zemřelém, jenž měl protivníky, kteréž básník osobně znal. Apelles již za panování Filippa Makedonského, jejž několikráte maloval, byl dospělý, aspoň dvacetiletý [5]); narodil se podle toho asi roku 350. před Kristem a nepřežil o mnoho rok 280. př. Kristem. Nedlouho po tomto roce musíme položiti sepsání mim. IV. V touž dobu padá činnost synů Praxitelových, Timarcha a Kefisodota, o nichž jako živých mluví se v témž mim. IV. v. 23 a násl. Podle těch a jiných ještě okolností [6]) byly mimiamby sepsány asi mezi lety 280—270 př. Kr. Poněvadž pak z povahy básní těch nutno jest souditi, že je psal muž již dospělý, musíme položiti narození Herondovo asi o 30 let dříve, tedy kolem roku 310. př. Kr. Byl by tedy Herondas

[2]) Nápadná jest shoda mezi touto chválou Aegypta u Herondy a chválou téže země u Alkifrona, Epist. II., 3 (Menandros Glykeře). Zdá se mi, že Alkifron místo Herondovo měl po ruce a volně ho užil. — [3]) M. H. str. 756. — [4]) Cr. Př. str. XV. — [5]) Brunn, Geschichte der griech. Künstler II., 204—212. — [6]) Viz Cr. Př. str. XXVII. nn. Dovozování Meisterovo str. 743 nn. ze jména měsíce *Ταυρεών* (VII. 86.) jest zcela nejisté; viz Cr. Př. XXV. pozn. 2.

starším vrstevníkem Theokritovým a Kallimachovým, jejichž věk také padá do první třetiny třetího století před Kristem. Jako tito básníci, tak i Herondas zažil asi přízně a laskavosti krále Ptolemaia II. Filadelfa a jménem svým vlastním i jménem své vlasti, ostrova Kou, kterýž právě také za panování tohoto dobrého krále na krátkou dobu došel znamenitého rozkvětu, děkuje vznešenému dobrodinci a velebí jeho zásluhy, ale způsobem o mnoho mírnějším a slušnějším, než na příklad Theokritos v idylle XVII. Více bychom nyní snad o Herondovi a osudech jeho věděli, kdyby se bylo zachovalo celé prooimion [7]), z jehož nepatrného zbytku dovídáme se takto pouze toho, že básník náš dle vzoru Hipponaktova [8]) své choliambické básně Ionům, t. j. nářečím ionským skládal.

VII.

Básně Herondovy nadepsány byly „Mimiamby" (*μιμίαμβοι*), jakož svědčí místa u starých spisovatelů, kde jsou úryvky z nich uvedeny. Dobře poznamenává Crusius [1]), že tohoto nanejvýš vhodně utvořeného slova nevynalezl žádný učenec ani knihkupec nebo vydavatel, nýbrž básník sám. Tím jediným slovem dobře naznačil obsah i formu svých básní. Znamenáť: mimy t. j. krátké, dramatické (dialogické) sceny neb obrázky sepsané v iambech (srv. *μυθίαμβοι* = mythy t. j. bájky v iambech). Jsou pak to skutečně krátká dramata anebo spíše dramatické obrázky ze života vrstevníků básníkových; rozsahem rovnají se pouze našim solovým výstupům, tak jsou stručny; při tom však obsahem i formou jsou tak dokonalé a obsahují tak podrobnou a nanejvýš věrnou charakteristiku osob jednajících a realistickou drobnomalbu situace, že z tvorby moderní nic k nim v té příčině přirovnati nelze. [2]) Sepsány jsou v iambech, vlastně v tak zvaných choliambech, [3]) kteréžto metrum svým nepravidelným koncem velmi dobře hodí se k líčení takových dějů a situací ze života obecného a při tom svou drsností vydatně podporuje drastický a často trpký realismus básníkův. Nejkratší jest mimus V., jenž obsahuje 86 veršů, nejdelší mimus VII. o 129 verších. Metrum jest zcela pravidelné, jen zřídka najde se v první stopě anapaest, a tu i tam tribrachys místo iambu. Ani spondeus v 1. a 3. stopě v iambických řadách jinak dovolený u Herondy nenaskytá se často. Osoby jednající (hlavní) jsou nanejvýš dvě, jako v mim. I. Gyllis a Metricha, v III. Metrotima a Lampriskos, v IV. Kokkala a Kynno, v VI. Koritto a Metro, kteréž pokaždé jedna ke druhé v účinný kontrast jsou postaveny. Jindy jest jednající osoba pouze jedna, jako v mimu II. Battaros, v V. Bitinna, v VII. Kerdon, kterážto hlavní osoba i jednání osob vedlejších zcela ovládá, právě jako v pozdějším mimu italském první herec — tak zvaný „archimimus" — ovládal zcela jednání osob vedlejších (actores secundarum, sc. partium). Osobám vedlejším přiděleno obyčejně několik málo veršů anebo docela jen několik slov obsahem na jednání osoby hlavní zcela závislých. Taková jest osoba na př. v mimu II. písař soudní, jenž pouze přečte několik řádků ze zákona, byv vybídnut od Battara, jenž ihned mu do řeči vskočí a dále pokračuje v citování zákonných pokut na skutky Thaletem spáchané; v mimu V. Pyrrhies, jenž promluví poprvé pouze dvě a podruhé tři slova. Většina osob vedlejších jsou osoby němé čili komparsy, jako služky, otroci, učenníci a pod. I tam, kde jsou jednající osoby dvě, jest vždy jedna osoba hlavní (archimimem), jako na příklad v prvém mimu Gyllis, jež mluví

[7]) Viz dole překlad za číslem VIII. — [8]) Hipponax z Efesu žil za té doby, když Peršané poprve postupovali k západnímu pobřeží Malé Asie. Bylo mu roku 542 prchnouti z vlasti před tyrannem Athenagorou, jenž zmocnil se Efesu pomocí perskou. Jmenuje se vynálezcem choliambů a parodie. Z básní jeho, většinou satirických, zachovány jsou zlomky (Bergk, Anthologia lyrica, str. 167 nn.)

[1]) Cr. Př. XXIX.

[2]) Němečtí kritikové přirovnávají k mimiambům některé kusy Kleistovy („Der zerbrochene Krug", „Schrecken im Bade"), ale i toto přirovnání značně kulhá. Více podobností měl by známý výstup Kapucínů v Schillerově dramatě: „Valdštýnův tábor". — [3]) Choliamb ⏑ — ⏑ — || ⏑ — ⏑ — || ⏑ — — — jest vlastně trimetr iambický akat. s nepravidelnou délkou v arsi poslední stopy; jest to jakési ritardando, nikoliv tak zv. *καμπή*.

z 90 veršů přes 60, v III. Metrotima (mluví z 97 veršů 61), ve IV. Kokkala (z 95 asi 60 veršů), v VI. Koritto (ze 100 asi 64 veršů).[4])

Mimiamby psány jsou dialektem ionským: ač autor byl původu dorského, přidržel se obvyklého již od dob Hipponaktových pro choliamby nářečí ionského, jako na př. učinil i Herodot ve svém díle dějepisném, které napsal novoionštinou, ač byl sám původu dorského, přidržev se v té příčině logografů. Dialekt ionský není tam ovšem čistý; naskytují se často dorismy napodobující mluvu obecnou a leckteré atticismy. Než velmi se podobá, že mnohé z těchto atticismů dostaly se do textu jen písaři. Mluva jest zcela přiměřená osobám jednajícím a veskrze rázovitá. Jsou v ní mnohé živly mluvy lidové, výrazy často všední, ba místem i banální; avšak hojná přísloví, pořekadla a přirovnání lidová, jako bílé žilkování černým kamenem prostupující, zdobí prosté ty dialogy malých lidí. Ale kde jest třeba, tam umí i Herondas napnouti struny slavnostního zvuku, což působí někdy komicky, jako v ústech Battarových v soudní jeho řeči v mimu II.; jindy jeví se ton vznešený strojeným, naivním, jako v ústech Kokkaly na počátku mimu IV., jindy zase jest to parodie na pathetickou mluvu kněží, jako v ústech kostelníka na konci téhož mimiambu.

Význačná jest také volnost,[5]) s jakouž přesahují členy větné z jednoho verše do druhého a jak rozkouskován bývá týž verš dvojí, ba i trojí změnou osoby; časté jsou smělé a drsné krase a elise, jimiž zcela zřetelně, jako trhlinami roucha básnického, prozírá volná, drsná a těkavá mluva života všedního, jakáž zcela dobře hodí se v ústa ševců, kuplířů, otroků, žen z lidu, maloměstských paniček a otrokyň v mimiambech vystupujících. Určeny byly mimiamby ke scenickým představením[6]); to patrno jest z celé jejich stavby. Že by určeny byly pouze k čtení anebo nejvýše k deklamaci[7]), jak někteří

[4]) Cr. Př. str. XXXII. — [5]) Cr. Př. str. XXXV. pozn. 1. a 2. — [6]) O. Crusius Lit. Centralblatt, 1891, str. 1319. nn.; Cr. Př. str. XXXVII. nn. — [7]) Toho mínění jest u nás Fr. Groh (Listy Filol. 1893, str. 246) a prohlašuje Crusiovo tvrzení za omyl, ale neprávem.

se domnívali, není podobno pravdě; mnohá místa jen akcí hereckou mohou státi se úplně srozumitelna a jen při skutečném představení divadelním působiti mohou plným a opravdovým dojmem. Dobře upozorňuje Crusius[8]) v té věci na prostřední část řeči Battarovy v mimu II. (asi v. 65—80) a na prostředek i konec řeči Metrotiminy v mimu III. (asi v. 30—43, 50—55); rovněž na počátek a konec řeči Kerdonovy v mimu VII. (asi v. 5—25 a potom 70—76). Některé sceny, jako na př. pití vína v I., výprask Kottalův v III., jednání Kerdonovo zvláště ku konci mimu VII. (od v. 105—125) nemožno si ani vůbec dobře mysliti bez drastického představení na jevišti. Scenerie jsouc obyčejně zcela jednoduchá — stačíť inventář zcela chudičký, jako několik židlí, nějaká skříň s nářadím nebo se zbožím ševcovským, jedny dvéře, jedno okno, v pozadí holá stěna — nečinila asi při tom obtíží, jen v mim. IV. představení nádherného a hojnými sochami i obrazy ozdobeného chrámu Asklepiova bylo arci obtížné; ale tu si pomohli herci snadno takovým způsobem, jako divadelníci za časů Shakespearových. Pro veliká slavnostní představení (v Athenách nebo v Alexandrii) nehodila se ovšem malá tato dramata; za to tím lépe působila asi (a mohla by i za našich časů ještě působiti) na soukromém (jak my nyní říkáme, intimním) jevišti, v domácnostech při slavnostních hostinách, při literárních dýcháncích nebo při pitkách mezi dobrými přátely. Mimoděk vnucuje se tu vzpomínka na pantomimus na konci Symposia Xenofontova[9]). Že mimiamby, když už častými představeními vešly ve známost všeobecnou, došly u některých lidí takové obliby, že je stále čítali a s sebou nosili, není nic divného při jejich dokonalosti a půvabnosti. Té právě jejich oblibě jen můžeme děkovati, že nám zachovány jsou; neboť jen dílo nanejvýš oblíbené dal si zajisté do hrobu s sebou vložiti onen Sarapis, syn Sarapionův, u jehož mumie rukopis mimiambů byl nalezen.

[8]) Cr. Př. str. XXXVIII. — [9]) Cr. Př. XL.

VIII.

Nejlépe poznáme povahu mimiambů z rozborů[1]) jejich obsahu.

První mimiamb nadepsaný: *Προκυκλὶς ἢ μαστροπός* = Kuplířka. — Metricha, počesťná manželka Mandridova, sedí ve své komnatě se služkou; myslí patrně na svého manžela, jenž již na desátý měsíc v cizině dlí, do Aegypta odepluv, a ani řádky nepíše. Najednou tluče kdosi na dvéře v neobvyklou dobu. Metricha vzchopí se; myslí patrně, že Mandris přišel domů z ciziny. Služce poručí, aby šla se podívat, kdo to tluče. Vejde Gyllis, dobře známá Metriše stařena, snad její bývalá chůva nebo kojná. Po krátkém uvítání a škádlení se strany Metrišiny počne Gyllis litovati mladé „vdovy po živém“, že již tak dlouho sedí doma sama, nemajíc radosti ani zábavy. Pak jme se vypočítávati všecky přednosti Aegypta a chváliti aegyptského krále — tu patrně mluví básník sám svůj hold, svědčící králi Ptolemaiovi II. Filadelfovi, přímo k obecenstvu; neboť jak by takováto chudá kuplířka, jako Gyllis, starala se o Alexandrijské museum, o filosofy, o dvořany královské a o samého krále aegyptského? — Zvláště žen krásných jest prý tam, jako hvězd na nebi. S nimi tedy Mandris v Aegyptě se baví — chce patrně říci Gyllis, ale neřekne toho — „a ty zde samotna“, vece dále, „sedíš doma a stárneš, až sestárneš, a ničeho neužiješ. Pozměň přece aspoň na dva neb tři dny svou mysl, staň se veselou a připoj se k veselému druhovi! Vždyť ani loď o jedné kotvě bezpečna není, a smrt anebo jiná pohroma může přijíti náhle“. „Co tím míníš?“ táže se Metricha. Tu teprve Gyllis ujistivši se, že nikdo třetí neposlouchá, vytasí se s návrhem svým, pro nějž vlastně přišla. Vášnivě prý se do Metrichy zamiloval jakýsi Psyllos. Charakteristická jest jeho chvála z úst té stařeny: je to první „champion amateur“. Pětkrát zvítězil v zápasech, jest velmi

[1]) Při sestavování těchto rozborů častěji užito bylo analysí Crusiových Př. str. VI—XXIII.

krásný, bohatý, zároveň dobrý, že by ani kuřeti neublížil, a dosud panic. „Ten tedy spatřil tebe, pokračuje kuplířka, o slavnosti sestupu Misy a od té doby nemá pokoje a prosí mne ve dne v noci, abych mu k tobě přístup opatřila. Dopusť se tedy této jediné chybičky, pobavíš se znamenitě, a dar neočekávaně veliký tebe nemine“.

Metricha dosud poslouchala mlčky; mohlo by se zdáti, že již již je přemluvena. Ale jakmile Gyllis pronese svůj návrh, pak hned náležitě odbude starou kuplířku, řkouc, aby s takovými návrhy šla si k jiným ženám, ji aby nechala doma seděti; ona že Mandrida v posměch nevydá. Hned však potom ve své dobrotě pohostí Gyllidu výtečným vínem, a Gyllis obrátí hned, řkouc, že přišla právě jen k vůli svátkům, pochválí ještě jednou znamenitý mok — neboť jest patrně dobrá „koštéřka“ sladkého plodu kořene révového — a odchází, přejíc Metriše všeho dobra. V následující potom samomluvě prozradí se však, že ono namlouvání jest jí řemeslem; neboť má ještě jiné dvě mladice pohotově.

Metricha jest jediný ženský charakter dobrý u Herondy. Jest cnostná a dobrotivá i ku Gyllidě, ač ji musí tak odbýti; ani služce otrokyni nelaje a nespílá, jako činí skoro všechny ostatní ženy u Herondy.

Gyllis též jest líčena výborně. Jest to pravá stará pletichářka, úlisná a chytrá; nezačne hned z příma, nýbrž jde oklikami; na důkladné odbytí jsouc připravena, hned zase vpraví se do situace, a jakoby se jí nic nebylo stalo, jde jinam po svém zaměstnání.

II. mimiamb: „*Πορνοβοσκός*“ (kuplíř). — Jest krátké monodrama; jest to líčená soudní řeč krčmáře a kuplíře Battara, jenž před porotou Kojskou žaluje majitele veliké obchodní lodi Thaleta, že v noci přepadl jeho dům a že chtěl, vypáčiv dvéře a opáliv pochodněmi veřeje, jednu z otrokyň jeho, sličnou Myrtalku, násilím unésti a jej sama že pěstmi nelítostně stloukl. Mimo Battara mluví pouze soudní písař, jenž na žádost Battarovu přečte několik řádků ze zákonů Kojských. Mistrná jest charakteristika Battarova. Již to jméno *βάτταρος* =

βάτραχος[2]) = žába; nestoudný ten kuplíř, toto „lutum lenoninum“, jakož takové poctivce často tituluje Plautus ve svých komoediích, zde před sborem tolika počestných a vážených mužů s chloubou hlásí se ku svému hanebnému řemeslu, jakožto k dědičnému povolání svého rodu (v. 54—57), odvažuje se vychvalovati je jako dobrodiní pro lid (v. 18); při tom dovolává se směle rovného práva pro sebe s takovou urputnou neústupností, jako Shylok u Shakespeara, stále a stále vraceje se k té myšlence, že před soudem všichni občané jsou si rovni, ať jsou jakéhokoliv rodu, jakéhokoliv zaměstnání, jakékoliv pověsti. Neodsoudíte-li Thaleta, praví, jest veta po svobodě vaší obce (v. 27); zde nejde jen o právo kuplíře Battara (92—94), ale o právo a bezpečnost všech občanů. Tím dovede svou věc tak zveličiti a důležitou představiti, jako nejúskočnější attický advokát.

V jeho řeči střídá se vznešené pathos, samého Demosthena hodné, se sprostými řečmi nejhorších ničemů a nejspustlejších uličníků, ba i s hanebnými vtipy z jeho živnosti k soudu zanesenými (v. 42—45). Jinak dělá ze sebe mučenníka za dobrou věc (v. 62 nn.) a rozhorluje se nemírně hněvem spravedlivých (v. 71—78). Avšak najednou — a to jest velmi význačné pro takového ničemníka —, co nejvíce se rozhorliv a vyzývaje Thaleta na souboj (v. 78), zcela obrátí a nabízí Thaletovi smír za slušnou ovšem částku peněz, jíž by si rád dal zavříti nestoudná ústa svá (v. 82). Pro vyzískání peněz rád by se dal i mučiti (v. 90). Pánům patronům i představeným města, ba i všem občanům dobře umí pochlebovati (v. 10, 15, 30, 31); ale jinak spoléhá na svou „lví sílu“ a nikoho se nebojí (v. 74—77). Rozkošné jest, jak otcovsky mysli dodává své Myrtalce (v. 65 nn.), kteráž staví se nevinnou a ustrašenou, a velmi směšné v ústech takového ničemníka, když na konci své řeči (v. 95 nn.) dovolává se moci a úcty domácích božstev Kojských a slavných skutků heroů tamějších ve prospěch své pře. Již starověcí kritikové měli velikou zálibu v tomto vzorném vylíčení charakteru špatného; vidíme to z místa Plutarchova (de poet. aud. 3, pag. 18 C): „Mladík čta, co Thersites kejklíř nebo Sisyfos zloděj nebo Batrachos (Battaros čte Nauck) kuplíř v dílech básnických mluví nebo koná, ať učí se chváliti sílu a umění, kteréž dovede tyto věci napodobiti, avšak náklonnostmi a činy tam napodobenými opovrhovati a je za špatné pokládati“. Právem zajisté O. Hense[3]) k Battarovi našemu slova tato vztahuje; právem míní i Crusius[4]), že Battaros jest nejzdařilejší postava Herondova a že podobné osoby u Plauta a Terentia jsou proti němu pouhé karrikatury.

[2]) O. Hense, Batrachos-Battaros, Jahrb. f class. Philologie sv. CXLV 1892, p. 265 a násl.

III. mimiamb nadepsaný „Διδάσκαλος“ (učitel) uvádí nás do starověké školy elementární a má proto také velikou cenu pro kulturní historii. Metrotima, manželka chudého měšťana, přivádí k učiteli Lampriskovi nezdárného syna svého Kottala, s nímž nemůže sama nic svésti, tím méně její starý a churavý manžel, i prosíc, by mu řádný výprask udělil, líčí jeho šeredné kousky: celý dům skoro již rozbořil hrou s měděnými penízi, o školu dbá tak málo, že na posledního, když matka chce školné platiti, nedovede ani pověděti, kde škola jest. Za to chodí do tajné herny a hraje tam s nosiči z trhu, s uprchlými otroky a jinými ničemníky o peníze, které doma ukradl. Neučí se nic, neumí psáti ani slabikovati, tím méně něco deklamovati; škoda nákladu, měl se raději učiti osly pásti, ne umění liternímu. Řeknou-li mu rodiče slůvko, neuvidí ho pak několik dní; uteče k babě, vyjídá a týrá tu stařenu, anebo sedne si na střechu jako opičák a rozšlape tam všechny tašky, které musí na podzim ubohá matka zaplatiti. Celé šaty rozedral si v lese, kdež stále se toulá, prolézaje každé houští, o školu nemaje jiné starosti, než kdy bude prázdno, aby mohl tím volněji bez výtek matčiných se toulati. Proto zaslouží výprask pořádný!

Lampriskos, přísný to učitel, rád vezme na sebe ten úkol; zavolá si k tomu tři spolužáky Kottalovy, z nichž jeden vezme vinníka na ramena tak, aby záda jeho byla obrácena na-

[3]) O. Hense, tamže str. 265. nn. — [4]) Cr. Př. str. XX.

vrch, obličej dospodu. Druzí pak drží jej za nohy; učitel nasází mu tuhým býkovcem dobrých dvacet. Kottalos nemůže se dočkati konce té pokuty, slibuje se polepšiti a prosí za milost učitele i matky; ta však nepoleví, dokud neřekne učitel sám, že hoch „už jest modrý jako vodní had", a že dostane ještě jiných dvacet u knihy, „byť uměl lépe čísti než sama Klio". Pak teprve jde domů Metrotima oznámit to svému muži a slibuje, že přinese pouta, aby v nich svázaného uzřely ctné Musy (patrně byly sochy Mus ve školní síni) Kottala, jenž tak jich nenávidí.

Hlavní osoba jest Metrotima, upřímná to žena z lidu a řádná, starostlivá matka; rádi věříme jejím steskům, ač patrně poněkud přehání; ví zajisté každý z nás, jak tací povedení darebové jako Kottalos dovedou rodiče potrápiti. Lampriskos jest dobrý učitel staré školy, jenž dovede takové výrostky dobře zkrotiti, „že pak jsou jako panenky a nehnou potom už ani stéblem", čili, jak my říkáme, „ani stébla křížem nepoloží" (v. 46—47).

Scena výprasku jest pro nás poněkud groteskní; ale za starověku podobná jednání byla ve školách obvyklá, jakož dosvědčují častá vyobrazení tohoto způsobu trestání na starobylých obrazech i freskách dosud zachovaných. I na jevišti starověkém, zvláště v komoedii řecké a v mimu italském, byly takovéto sceny obvyklé a jsou dosud časté v tak zvaném pantomimu našich komediantů a jihozemských paňaců.

IV. mimiamb jest velice důležit nejenom jako dílo básnické, nýbrž i jako pramen pro archaeologii a kulturní historii; nadepsán jest „*Ἀσκληπίῳ ἀνατιθεῖσαι καὶ θυσιάζουσαι*" (Ženy v chrámě Asklepiově dary přinášející a oběť konající"). Obsah jest tento: Kokkala, kteráž ve slavném chrámě Asklepiově na Kou uzdravení hledala a nalezla, přináší laskavému božstvu oběť a votivní desku na poděkování. Vlastní modlitba její jest velmi vroucí a vážná (v. 1—10); ale hned potom při obětování kohouta proniká mile živel komický; neboť naivní zbožnost a prostoduchost milé Kokkaly, kteráž jmenuje kohouta „bývalým hlasatelem svého dvorce" a naříkajíc, že málo a těžce vydělá, praví, že by bohu raději tučnou prasnici obětovala, než tento „pouhý zákusek" — jest zajisté velmi účinlivě líčena (v. 11—18). Na pobídku přítelkyně Kynno, patrně domácí na Kou ženy a v chrámě Asklepiově dobře obeznalé, postaví pak Kokkala votivní desku v pravo od sousoší božstev (v. 19). Po nějakém čase přijde kostelník, zvěstuje ženám, že oběť jejich náležitě se vydařila, a udílí jim požehnání Asklepiovo (v. 79—85).

Obřadná vážnost jeho řeči působí dosti komicky; zvlášť nápadné jest ono dvakrát opakované: „*ἰὴ ἰὴ Παίηον*", jímž jistě paroduje básník obřadné, často se opakující výrazy kněžstva tamějšího. Konečně dokoná Kokkala oběť dle pokynů družky Kynno, těch věcí dobře znalé, čímž obrázek končí (v. 85—95). To jest děj, k němuž jedině nadpis se vztahuje; ale mezi tím jest skoro 60 veršů obsahujících zcela jiné věci, vlastní jádro celého kusu. Ženy procházejíce chrámem, prohlížejí si umělecká díla tam vystavená a projevují svůj obdiv nad nimi. Předně podivuje se Kokkala krásnému sousoší boha Asklepia a jeho příbuzenstva. Dověděvši se pak od přítelkyně, že vytvořili je synové Praxitelovi (Kefisodotos a Timarchos) nákladem jakéhosi Euthie, vysloví svůj obdiv a blahopřání pro umělce i dárce. Potom jdou dále. Obzvláštní podiv Kokkalin vzbudí realisticky provedená socha dívky po jablku sáhající, na kteréž touha po jablku tak jest znázorněna, že zdá se, že vykřikne, nedostane-li ho.

Dále podivuje se soše jakéhosi starce a chlapce, husu rdousícího (patrně byla to kopie díla Boëtha Kalchedonského, kteráž v hojných reprodukcích dosud jest zachována). Jen promluvit, tak jsou ty sochy podařené, jako živé! Největší radost způsobí jí však socha známé oběma dívky Bataly. Kdo neviděl snad Bataly samé a chce ji dobře poznati, tomu třeba jen podívati se na tuto sochu.

Kynno chce vésti svou přítelkyni do adyta. I poručí služce, aby zavolala kostelníka; když hned neslyší, prudce se na ni osopí, vylaje jí a pohrozí. Kokkala ji však upokojí a zpozorovavši, že adyton jest otevřeno, vstoupí tam. Nad sochami a obrazy božstev tam chovanými jen krátce projeví svůj podiv. Nejvíce však zaujme ji obraz Apellův (předsta-

voval asi nějaký průvod na počest zázračného boha a lékaře Asklepia). Mistrné to dílo, nanejvýš věrně a realisticky provedené! Ten nahý chlapec má tak živý kolorit, že se zdá, jakoby bylo viděti, jak teplá krev v žilách jeho proudí. Štípneš-li ho do ramene, má jistě modřinu! Ty stříbrné kleště kdyby uviděli dva známí zlodějové, oči na nich nechají, myslíce, že jsou opravdu stříbrné. Ten býk tak po mně šilhá, že mám strach, aby mi neublížil. Všecky ty postavy na obraze hledí na nás, jako živé! To všecko pozoruje s nadšením prostoduchá Kokkala. Potom teprve Kynno vysloví svoji neobmezenou chválu a nadšený obdiv nad díly Apellovými: „Mistr ten dovede věrně znázorniti všecko, nač si jenom vzpomene, byť sáhl i k božstvu. A kdo naň a díla jeho s pravým nadšením nepohlíží, ten má ve valše viseti za nohu (t. j. býti notně zmlácen a pak oběšen).“ V tomto povšechném a nad míru pochvalném posudku realismu Apellova právem spatřuje Crusius[5]) vlastní mínění básníkovo. Neboť z hlavy chudé, prosté ženy nemohl by vyjíti tak hotový úsudek o dokonalosti a oprávněnosti uměleckého realismu Apellova, ani ono — ač naschvál poněkud drsnými slovy projevené — odsouzení jeho protivníků. Ta právě chvála realismu v umění, jemuž i básník sám docela se oddal, jest vlastním jádrem a základní myšlénkou celého tohoto mimiambu.

Charakteristika není v tomto kuse tak ostře provedena jako jinde; ale přece jeví se patrný kontrast mezi naivní, upřímně nadšenou Kokkalou a mezi uzavřenější a úmyslně opatrnější, ač jinak nad míru vášnivou (viz prudké její nadávání služce v. 42—51) přítelkyní její Kynnou.

Pátý mimus, nadepsaný *Ζηλότυπος* (Žárlivá), uvádí nás do společnosti vznešenější, ne však lepší a mravnější. Bitinna, bohatá a vznešená paní, zamilovala si vášnivě — jak to právě ve společnosti vznešenější bývalo dosti časté — svého vlastního, patrně hezkého otroka Gastrona (to jméno zase je symbolické, Gastron = Ventrio = Břicháček). Nemá z toho však ubožák nic dobrého. Paní jest naň žárliva, každý den

[5]) Cr. Př. str. XV.

si něco vymýšlí a dnem i nocí ssaje krev jeho (v. 7). Právě dnes zase vymyslila si, že seznámil se příliš důvěrně s jakousi Amfytají. I vyčítá mu to tak neslušnými výrazy, že jich ani přeložiti nelze. Gastron popírá, tím více však popudí svoji velitelku; ta poručí ihned jinému otroku svému Pyrrhiovi, aby ho svlékl do naha a pevně svázal. Gastron jme se prositi, ale nic platno; Bitinna stojí na svém. Potom, aby si pomohl, přizná se k tomu, co snad nikdy nespáchal, a milostnými, toužebnými pohledy hledí si znovu nakloniti Bitinnu. Ona však rozlítí se tím více, poručí, aby byl odveden do káznice otrocké, a nařídí vysázeti mu tisíc ran do zadu a tisíc do předu. Marné jsou všecky prosby a omluvy Gastronovy. Bitinna nedá se obměkčiti a přikáže jen podati mu jakýsi hadřík, aby nahotu svou přikryl. Když však již Gastrona odvádějí, dělá, jakoby si najednou na něco vzpomněla — patrně vzbudila se v ní opět náklonnost ku krásnému otroku —, a poroučí milé služce a schovance své Kydille, aby je zavolala nazpět. Ta s velikou námahou a s patrným účastenstvím pro ubohého Gastrona zavolá zpět Pyrrhiu, kterýž měl najednou jaksi na spěch — možná ze závisti k svému spoluotroku, jehož si paní oblíbila. Bitinna poroučí nyní zavolati Kosia, vypalovače znamení, aby Gastronovi vpálil[6]) slova „Jsem člověk“, jimiž chtěl ubožák se vymlouvati (v. 27). Kydilla tušíc snad, že náklonnost ku Gastronovi opět do srdce rozmarné ženy se vrátila, prosí o milost za něho, kteréž také po krátkém váhání vášnivé ženy dosáhne pouhým připomenutím, že jest dvacátého (den to Apollonovi zasvěcený) a pátý den Gerenií (nějaké to slavnosti mrtvých). Bitinna odloží (jenom prý Kydille k vůli) ztrestání Gastronovo na dobu pozdější.

Bitinna jest nejšerednější povaha ženská, jakou u Herondy poznáváme. S její vášnivou láskou ku Gastronovi vzrůstá patrně i její ukrutnost — její pomstychtivost jest z počátku nezkrotitelná —, ale na konci patrně jest ráda, že může prosbám služky Kydilly vyhověti, hovíc zároveň svému tajnému přání, aby znova naklonila si Gastrona. Gastron jest ubohý nástroj

[6]) Nebo spíše vtetoval.

své paní, nesamostatný, všeho charakteru zbavený. Ostatní služebnictvo jest pokrytecké, pochlebné a podlé, právě takové, jakého taková domácí lítice zasluhuje.

Mimiamb tento líčil tedy smutnou stránku ženského života ve starověku, ale mnohem horší věci z něho předvádí nám následující: mimiambus VI. nadepsaný „Ἰδιάζουσαι ἢ φιλιάζουσαι“ (Přítelkyně v důvěrném hovoru). Metro přijde na návštěvu ku své přítelkyni, patrně též vznešenější paní, jménem Koritto. Hned z počátku jest bouřlivý výstup; služka neoprášila dobře židlici: za to dostane se jí od paní prudkého pokárání a trpkých výčitek. Metro uchlácholí několika soucitnými slovy rozvášněnou přítelkyni, kteráž pak vypudí otrokyně, aby neposlouchaly, co se mluví. Po té hned vytasí se Metro s otázkou, pro niž vlastně přišla: Kdo šil ti onen výtečný, šarlatově zbarvený baubon? Tento předmět, o němž ženy zde tak tajemně a vášnivě rozmlouvají, byl nějaký uměle zhotovený a měkkými řemínky opatřený φάλλος, jehož ženy užívaly k neřestnému ukájení své smyslnosti, a to buďto v soukromí, tajně, anebo snad také při společných (ovšem tajných a od státu zakázaných) mysteriích ku poctě Baubony a jiných božstev, jejichž kultus z orientu na ostrovy řecké tehdy se dostal. Jest to z nejsmutnějších stinných stránek ženského života ve starověku. Nesmíme však dle poměrů nynějších posuzovati poměry a mravy starověké a viniti Herondu, že o tak šeredných věcech tak otevřeně mluví. Za jeho dob nejenom mluveno na jevišti o podobných věcech,[7]) nýbrž i na obrazech představovány věci ty a takové (jako na př. na některých jihoitalských miskách a vásách, srov. Cr. Un. 128 a násl.). Herondas zde pouze o těch věcech mluví, a to ještě s tak chladnou objektivností a umírněností, že docela zapomínáme na povahu ošklivé té situace. — Kde jsi viděla ten baubon? táže se Koritto a hrozně se rozčilí, když uslyší, že přítelkyně její Eubula dala jej nehodné prý Nossidě, u kteréž jej Metro spatřila. Metro jí zase

[7]) Srov. Aristofanovu Lysistratu, Sofronův fr. 22; podobné zmínky viz u Lukiana, Erotes 28, p. 429 a v epigrammu Filetově, Anth. Pal. VI., 210 a j.

uchlácholí domluvou a žádá jí opětně naléhavě, aby jí řekla, kdo jej šil. Koritto řekne, že Kerdon jakýsi. Metro hned uhodne — tak dobře zná všechny ševce svého okolí —, že to nebyl ani jeden ani druhý ze známých jí ševců Kerdonů. Ukáže se, že to byl jakýsi Ion nedávno přišlý z Chiu nebo Erythér. Koritto nemůže dosti vynachváliti výtečnost jeho výrobků, nad nimiž jest všechna u vytržení (v. 65—73). Metro pak diví se, že nekoupila oba, když přišel se dvěma. Koritto však ji poučí, že onoho druhého nemohla nijak dostati, ač se přičinila všemožně (v. 75—78), poněvadž byl určen pro jinou neznámou, patrně tamější paní. Dověděvši se pak Metro, že Artemis, žena koželuha Kandata, poslala jej ku přítelkyni její, pospíchá k ženě té, aby zevrubnějších zpráv nabyla o znamenitém tom mistru ševci.

Koritto, jakoby se nic nebylo stalo, zavolá pak služku, aby spočítala slepice, a stěžuje si na drůbež, že stále zahradu ničí. Tak umí se tato rozmarná paní na venek a před služkami opanovati!

Výborně líčena jest v tomto mimiambu žena Koritto. Jest to patrně vznešená a bohatá paní, ale popudlivá, skoro nervosní, rozmařilá a smyslná. Jak vylaje služkám, jak hněvá se na přítelkyni Eubulu, jak hned zapomene na svůj hněv a jest všecka v nadšení, když mluví o onom převýtečném baubonu! Poctivosti a věrnosti manželské asi mnoho nedbá, máme-li ji posuzovati dle jejích slov o tom, čeho by byla dopřála Kerdonovi (v. 80 nn.). Pravou protivou její jest umírněná a zdrženlivá, ba i vypočítavá Metro. Jak umí pokaždé rozhněvanou přítelkyni uchlácholiti (v. 12 nn. a 36 nn.); jak hned uhodne, že ani jeden ani druhý ze známých jí Kerdonů onen baubon neušil (v. 48 nn.)! Zdá se, že přišla k přítelkyni své vyptat se, kdo onoho mistra Kerdona jí dohodil, jenom proto, aby se dověděla, která to žena s ní závodí v dohazování podobných předmětů jiným ženám. Básník toho vlastně nepraví, ale dobře lze to mezi řádky vyčísti. Podle toho byla by milá Metro vlastně zakuklená dohazovačka, která z přátelství svého se vznešenými ženami chce jen kořistiti.

VII. mimiamb Σκυτεύς — Švec — jest nejdelší a zároveň — aspoň pro naše poměry a názory — nejpřístupnější a nejzábavnější.

Do krámku mistra ševce Kerdona [8]) přichází Metro, patrně již stará žena, a přivádí mu dvě mladé ženy, aby jim ukázal něco nového a hezkého ze svých výrobků. Kerdon má z toho velikou radost; i poručí otroku Drimylovi, aby přinesl ženám větší lavici (patrně z dílny, která byla vedle krámku); když hned neslyší, dostane se mu nejen nadávek, ale málem i výprasku anebo ještě horšího trestu (v. 8) od Kerdona. Konečně mistr ženy usadí a dav si vyníti ze skříně jeden párek střevíčků ženských, počne jej nemírně vychvalovati: jak krásně padne k noze, jak jemné má řemínky, a pak ta barva! — tak nekvete ani šafrán, ani lilie! — Kůže sama ho stála 3 miny (v. 20—35). Pak jme se naříkati, že nyní všechen výdělek z řemesla ševcovského mají koželuzi. Ševci pracují od rána do večera a mají z toho jen nouzi a bídu (v. 40). Tak ani já, ač sedím na verpánku od časného rána do večera,

[8]) R. Meister i Crusius jsou přesvědčeni, že Kerdon i Metro jsou tytéž osoby, které vystupují v mimu VI. pod týmiž jmény, a tím prý oba ty mimy jsou úzce spojeny. Já nemohu toho mínění nabýti, ani o Kerdonovi, ani o Metro. Kerdon z VI. mimu jest patrně nedávno sem přistěhovalý cizinec z Chiu nebo z Erythér (VI. 58) a nemá ani krámku, ani pomocníků, nýbrž pracuje doma sám a prodává pod rukou své ševcovské speciality (v. 67); ač již také jest plešatý (v. 59), přece jen mladší jest než náš Kerdon z mimu VII. podle toho, jak s ním Koritto jednala (VI. 75. nn.) a co by mu byla nabídla (v. 80), jen kdyby jí nebyla překážela služka Bitatina. Náš Kerdon je asi jiný muž. Jest patrně starší než onen (v. 109), s hlavou šedivou (v. 51) a nemá asi tak lehký výdělek, jako onen Ion, když stále naříká na špatné časy (v. 39) a celý se třese na groš výdělku od žen; pracuje patrně již dávno ve své dílně, když má v krámku již tak veliké zásoby (v. 56 nn.). Jméno Kerdon bylo asi na Kou, nebo kdekoliv jinde jedná mimus tento, velice obvyklé v cechu ševcovském. — Metro v mimu VI. jest nějaká dosti zámožná paní, když jest tak důvěrnou přítelkyní rozmařilé Koritto, a ještě dosti mladá, když má takové starosti o modní zboží, ač nedělá-li to ze ziskuchtivosti, jakožto dohazovačka. Za to Metro v mimu VII. jest již starší, když tak se staví v kontrast proti oněm mladicím (VII. 1), a chudá, když ráda si vydělá nové botky, přivádějíc Kerdonovi nové kupce (VII. 128).

nezbohatl jsem dosud (v. 43). Co vydělám, to abych dal své chase, která chce pořád jenom jísti a nic nedělati (v. 48). Když ani tento nářek ženami nepohne, aby kupovaly, dá jim snésti všechny skříně střevíčkové a ukazuje jim asi 16 druhů různé ženské obuvi, aby jim dodal chuti ke koupi (v. 56—63). Tu jedna ze žen otáže se po ceně jednoho párku, ale Kerdon, aby hodně vydělal, vybízí ji, aby sama něco podala, chce-li jej dostati (v. 71). Ona však nedá se obelstiti a přinutí ho, aby sám určil cenu (v. 78). Tu zapomene se Kerdon a vyřkne summu hodně přehnanou. Žádáť jednu minu. Není zde ovšem míněna (jak správně dovozuje Richard Meister) [10]) attická mina stříbrná (asi 42 zlatých r. č.), nýbrž mina měny ptolemajské měděná (asi 1·25 M. = 75 kr. r. č.), což jest cena na ten čas za jedny střevíčky dosti značná (v. 80). Proto vysměje se mu žena ta a řekne, aby si jen dobře schoval své vzácné výrobky; že prý dvanáctého dne měsíce Taureona Hekate strojí svatbu své dceři Artakeně; ta prý si snad pro jeho drahé střevíčky přijde a dobře zaplatí (v. 83—90). Mistr rozzloben řekne, ať přijde kdokoliv, za méně než za minu těchto botek že nedostane. Nabízí však jiný párek (v. 92). Tu ozve se druhá žena a dovolávajíc se žertovně úslužnosti ševcovy a směšně mu nadávajíc, táže se, zač bude ten druhý párek pro její přítelkyni. I pochlubí se Kerdon, že harfenice Eueteris nabízí mu zaň denně pět staterů — totiž zase (dle Meistera) nikoliv zlatých, ale měděných, tedy dle měny ptolemajské o jeden stater více, než on sám žádá nyní (asi 1·56 M. = 1 zl. r. č.) — neboť dle měny ptolemajské mina měla 4 statery a nikoliv 5, jako dle měny attické. Ale té ho nedám — praví Kerdon —, protože zle pomlouvá moji ženu. Potom sleví ještě dareikos či stater a dává obuv ženě té za 3 dareiky (0·95 M. = 56 kr. r. č., v. 105). To činí prý jenom k vůli Metro a k vůli rozkošným rtíkům první ženy, kteréž nyní přehnanými epithety lichotí (v. 102). Pak na zkoušku oblekne jí smluvené střevíčky a nemírně zase chválí svůj výrobek (v. 117). I druhé ženě oblekne druhý párek střevíčků a při tom hodně pohaní

[10]) M. H., kommentář k VII., 79 str. 741.

obuv, kterou dříve měla na nohou, a zase pochválí své dílo (v. 121). Harfenice Eueteris dívá se zatím dovnitř (buď oknem nebo dveřmi) a nemírně se směje, snad přehnané úslužnosti ševcově. Za to pohrozí jí mistr, že bude musiti dáti u něho za pár horších botek 7 dareiků, tedy více než dvakrát tolik, kolik dávají nové jeho odběratelky. Spolu vyzve tyto, aby si jen poslaly služku — patrně již zaznamenal si jejich míru —, budou-li potřebovati nějaké obuvi. Konečně slíbí Metroi dáti zadarmo párek „račích" (t. j. jako rak červených) botek, když si do téhodne pro ně přijde, jenom aby mu dále vodila nové odběratelky.

Rozkošně líčena jest povaha mistra Kerdona. Jest to pravý, potrhlý švec, čemuž nasvědčují hrozby a nadávky svědčící Drimylovi (v. 6 nn.), brzy hrubý (v. 80 a 91), brzy galantní k paním kupujícím (v. 106), hrozný tlachal, který řečí napovídá, až hlava bolí, brzy naříkaje na špatné výdělky (v. 39 nn.), brzy chvále nemírně své zboží (v. 30 nn.) a chytře uměje draho je prodati a škodě své se vyhnouti při prodeji, jako nejprohnanější kupčík athenský. Osoba Kerdonova stala se později, zvláště u Římanů, figurou [11]) typickou; aspoň jméno „Cerdo" nalézáme častěji u satiriků římských a v době císařské vyskytá se slovo to i jako appellativum (cerdo). Jest to zase jméno symbolické: *Κέρδων* od *κερδαίνω* = získávám: zištný. Do Říma dostalo se zajisté z mimů Herondových anebo z pozdějších imitací jejich. — I ženy kupující jsou případně charakterisovány; jedna jest hrubá a zlostná (v. 65, 77, 83), druhá žertovná a chytrá (v. 93), takže působí i ony dobrým dramatickým kontrastem. Celá scena od počátku až do konce jest velmi živá a napjatá; velmi obratně líčeno smlouvání ceny a velice rozmarně podáno oblékání botek na zkoušku; pamětihodný a zajímavý jest onen seznam asi 16 druhů ženské obuvi (v. 56 nn.).

Ze zlomků Herondových, kteréž zachovány jsou na papyru Britského musea anebo na jeho útržcích, nejznamenitější jest

[11]) Cr. Př. XXII.

zlomek mimu VIII., Sen (*Ἐνύπνιον*). V druhém vydání Crusiově čteme z něho vv. 1—27 buď úplně zachované aneb dosti pravdě podobně doplněné, pak ještě vv. 33—34 a vv. 37—40 skoro úplné mimo nepatrné zbytky jiných veršů. Tento mimiamb znázorňoval asi drasticky hrubost — viz hned na začátku nadávky, kterými hospodyně služky zasypává, budíc je — a pověrčivost lidu venkovského. Obsah, pokud lze souditi z veršů zachovaných, byl asi tento. Časně z rána, ještě před východem slunce, budí hospodyně na venkovském statku s mnohými hrubými nadávkami (v. 3 a 4) a hrozbami (v. 9) své dvě služky Psyllu a Megallidu; když je konečně probudí, vezme stranou svoji milou služku Annu a počne jí vypravovati svůj těžký sen: zdálo se jí, že viděla v divoké rokli pásti se stádo koz s kozlem; jak přišlo stádo do roviny, přepadli je pastýři a svázali dobytčata, jí samé spoutali ruce a ověnčivše ony jako žertvy, vlekli je k porážce. Nastalo bědování i smích zároveň; bylo jí utíkati, ježto byla pronásledována a z jiné strany hrozeno jí bitím; bylo jí se svlékati a oblékati, při čemž zakusila mnoho nesnází a strachu. Na konec byl snad líčen východ slunce.

Konečně zachováno na papyru 5 celých veršů a jednotlivá slova dalších asi 12 veršů z mimu nadepsaného: „*Ἀποληστιζόμεναι*" (Ženy po postě snídající). Líčeny tu asi veselé hody žen, jež sešly se poprve po nějakém velikém postě k domácí hostině. Na začátku žena nějaká (patrně hostitelka) poroučí svému děcku, aby doneslo pohár s nápojem dvěma přítomným ženám a slušně je vybídlo k pití. Děcko nemá se k tomu hned, i dostane se mu důtky a hrozby. První žena odmítá nápoj, řkouc, že pila již doma do sytosti. Co bylo dále, nevíme, ale možno tušiti, že hostina byla hodně veselá, ba snad i bakchanalsky nevázaná.

Velice jest škoda, že zachovalo se tak málo veršů z prooimia (v. 8—10), jež by nám bylo poskytlo snad důležitých zpráv o životě i básních Herondových. Smysl zachovaných slov jest asi tento: Netoužím po větší slávě, než býti druhým skladatelem choliambů po slavném vynálezci jejich Hippo-

naktovi. R. Meister[12]) ze zbylých počátečních slov a slabik (v. 1 až 7) restauroval celé prooimion na základě své (ovšem velmi pravdě podobné) domněnky, že básník věnuje v něm své dílo Asklepiovi, jakožto anathema za zhojení kulhavé nohy. To jest ovšem pouhá divinace, a ono sestrojení veršů počátečních prooimia jest pouhá, ač velmi důmyslná, hříčka učencova.

O zlomcích, které již dříve byly známy, promluveno svrchu v čl. II. Poněvadž však tyto zlomky nejsou všecky obsaženy v rukopise nyní nalezeném, patrno, že nedochovala se nám celá literární pozůstalost Herondova, což ostatně zjevno i z toho, že papyrus sám není celý. Dokázány jsou ještě tituly: „*Μολπεινός*“ a „*Συνεργαζόμεναι*“. První mimus líčil asi nějakého stárnoucího hudce (srv. zl. 13 Kenyon = Bergk 1), druhý obsahoval veselý, ba snad rozpustilý hovor žen společně pracujících (srv. zl. 12 Kenyon = zl. 2 Bgk.). Že však byly ještě jiné kusy Herondovy ve starověku známy, o nichž my nevíme docela nic, patrno z toho, že máme úryvky, které nejsou obsaženy v nově nalezeném rukopise, aniž se hodí do některého z celků, nám aspoň titulem známých; takové jsou u Kenyona zl. 14 a 15 (= Bgk. 3 a 5). Crusius uvádí pod číslem 16—29 ještě několik fragmentů a gloss, jejichž původ však jest nejistý; proto jsem jich ani nepřeložil, a i zde o nich pomlčím. — Tím naznačen by byl obsah celé nám známé literární pozůstalosti Herondovy.

IX.

Charakteristiku básníka samého nejlépe lze čerpati z důkladného studia jeho tvorby umělecké. Každý, kdo jen poněkud ponoří se do studia mimiambů Herondových, pozná na první pohled, že má před sebou pravého a ryzího realistu, ba skoro přísného veristu. Jediným cílem jeho snahy jest, aby znázornil co nejvěrněji předměty své tvorby tak, jak žijí a tyjí. Nemá vedlejšího cíle ani tendence, nechce býti moralistou,

[12]) Viz Cr. H². Předml. str. VII.

ani satirikem, nechce svět napravovati ani kaziti; slov svých nechce ani okrašlovati, ani tonu jejich snižovati. Proto předvádí nám své osoby tak, jak je denně mohl každý za dob jeho nalézti a pozorovati ve venkovských i městských světničkách, v soudnicích, ve školách, v předsíních chrámových, v dílnách a krámcích řemeslnických i v salonech vznešených žen.[1]) Jeho chudé ženy z lidu, chůvy, dohazovačky, kuplířky, otrokyně i vznešené paní, jeho ševci, krčmáři, učitelé, školáci, umělci i otroci mluví i jednají tak, jak mluvívali a jednávali v životě. Nic není přikrášleno ani zhoršeno, nic není zveličeno ani zmenšeno; „vše hledí na nás jako živé“ (IV. v. 68), tak jako z nějakého obrazu malíře realistického. Jest to týž realismus, který básník tak nadšeně chválí a jehož odpůrce tak prudce napadá ústy ženy Kynno v mim. IV. v. 72—78.

Nejdůležitějším prostředkem, jímž tento svůj povšechný programm umělecký uskutečňuje, jest mu mluva osob jednajících. Ta jest — jakož jsme již svrchu pověděli, jednajíce o vlastnostech mimiambů Herondových vůbec — zcela přiměřena povaze a vzdělání osob jednajících a mění se dle situací, v nichž osoby ty nalézáme.

Protože pak většinou jsou to ženy aneb mužové z lidu, jest mluva ta namnoze lidová; jsou v ní předně mnohá přísloví a pořekadla lidová (o nich důkladně pojednal Crusius v díle „Untersuchungen zu den Mim. des Her.“), pak i časté dorismy, ba i vulgarismy, jako tvary perfektní *ὁρώρηκα* a *ἀκήκο κα*, sloveso *βρώζω* místo *βιβρώσκω*, substantivum *γλῆσσα* a j. p.; dále užívání neuter o osobách, jako *λαίμαστρον*, *νώβρυστα*. Velmi zajímavá jsou u Herondy jména vlastní; jsou to buď jména příslovečně známá, jako onen Daos, lat. Davus (VI. 68), vzor to ničemného otroka, anebo Maron, vzor reka, a Simon, vzor lupiče, aneb symbolická t. j. významná, mluvící, jako Myrtala (I. 89, II. 65), Myrtalina (VI. 50), jména to

[1]) Krásně o realismu Herondově promluvil Th. Zieliński v přednášce v universitě Petrohradské konané 5. března 1892, vydané v Moskvě 1892.

vonná, na myrtu připomínající, a proto užito jich jakožto jmen žen mladých, líbezných; naproti tomu protivný Battaros, krčmář a kuplíř, jménem svým připomíná žábu (Battaros = Batrachos).[2])

Symbolismus jmen vlastních jest tedy u Herondy, jakož vůbec u básníků doby alexandrijské, značně rozšířen. Ostatní jména vlastní jsou vzata ze života skutečného, a mnohá z nich nalézáme v náhrobních nápisech Kojských i pozorujeme, že často zračí se v nich kultus, pověsti, pověry a národní obyčeje Kojské.

Z tropů a figur vyskytají se častěji také jenom ty, které bývají často i v řeči lidové, jako živé a smělé metafory, hyperboly, paronomasie, anafory, geminace a ellipsy.

Tato nanejvýš případná charakteristika mluvy osob jednajících jest předním a význačným prostředkem, jímž uskutečňuje Herondas svůj čirý realismus.

Také ostatní charakteristika osob jednajících jest nanejvýše věrná a zdařilá. Jednají a mluví vždy jenom tak, jak lze očekávati od přirozené jejich povahy i od okolností, v nichž jsou postaveny. Okolí, do něhož osoby své Herondas staví, jest zcela jednoduché, průhledné, ba každodenní; mlhavosti a neurčitosti „poëtické“ tu nenalezneme. Všecko skoro, o čem mluví, jest snadno představitelné, nic není zhola vymyšleno a přibásněno. Často, pokud naše vědomosti o poměrech antických dovolují, poznáváme v mimiambech určitě lokalní kolorit; tak mimus II. a IV. zcela jistě a podle vší pravděpodobnosti i mimus I. a V. jednají na ostrově Kou; že u ostatních mimů místo děje nepoznáváme, a že vůbec tu a tam něco jest nám méně jasné, tím vinna jest pouze naše nedokonalá znalost těch poměrů antických, o nichž se tam mluví.

Proto jsou i děje a látky kusů Herondových zcela obyčejné a každodenní; nic není v nich vybájeno, všecko jest ze života skutečného vzato. Rozsah jejich jest celkem nepatrný,

[2]) O této symbolice jmen vlastních pojednal dosti důkladně Ed. Hauler v článku uvedeném, avšak jeho seznam symbolických jmen není ještě úplný. Schází tam na př. jméno Drimylos, Antidoros a j.

když nejdelší z nich (mimus VII.) obsahuje pouze 129 veršů. Metrum samo — jakož již svrchu připomenuto — jest zcela přiměřeno obsahu i charakteru mimiambů, neboť svým nepravidelným koncem choliamb stále upomíná na prosu a na řeč každodenní a znázorňuje dobře nepěkné, ba často odporné situace, kteréž básník líčí.

Přirozeným následkem čirého realismu Herondova jest, že u něho nalézáme více ošklivého a neutěšeného, než krásného a dobrého. Mim. I., II., V. a VI. mají za předmět stinné stránky mravního života antického; jenom mim. III., IV. a VII. uvádějí nás do společnosti slušné a líčí poměry mravné aneb aspoň indifferentní. Velmi časté jsou u Herondy nadávky a kruté hrozby služebnictvu, jako v mim. IV. (v. 42—51), v V. (často), v VI. (v. 3—11), v VII. (v. 6—13). Z povah ženských jediná Metricha v mim. I. líčena jest jako dobrá, mravná a šlechetná žena. U ostatních ukazuje se buď mravní zkaženost (v. Bitinnu, Koritto, Metro), aneb aspoň krutost a hrubost k otrokyním (Kynno v mim. IV.).

Tuto jednostrannost vidíme však v míře mnohem větší u našich moderních realistů a naturalistů. Herondas aspoň dovede značně zmírniti nepříznivý dojem látek svých pravou objektivností, z níž skoro nikdy nevystupuje,[3]) tak že vane z jeho řeči jakýsi vážný, všecky vášně krotící chlad, a tou právě uměleckou umírněností, kterouž nechává mnoho nevysloveno, jenom tušiti dávaje čtenáři, co by vysloveno jsouc, činilo dojem nepříznivý. Proto i látka nejšerednější a dle našich pojmů skoro nemožná — látka mimu VI. — nepůsobí ani tak odporně, jako mnohé daleko nevinnější látky a sceny v rukou našich moderních realistů.

X.

Jako vůbec nic znamenitějšího — zvláště v literatuře a umění — nebývá osamoceno, tak i Herondas má své vzory

[3]) Vyjímaje v mimu I. v. 26—35 ve chvále Aegypta a krále Ptolemaia Filadelfa a v mimu IV. v. 72—78 v nadšené chvále realismu Apellova, kdež pronáší básník ústy jednajících osob své vlastní přesvědčení.

a předchůdce, i napodobitele a následovníky. Mimiamby t. j. mimy v iambech mají počátek a pravzor svůj ve starosicilském mimu kmene dorského. Starosicilští mimové,[1]) magodové, parodové a pod., kteří od místa k místu putujíce, provozovali rozmanité drastické kousky, představujíce více posunky než řečí všelijaké typické figury ze života všedního, jako na př. lékaře šarlatány, ševce, klepny, rybáře a rolníky hašteřící se, hloupé soudce, rozmařilce a břichopásky, opilé hejsky a únosy žen — to byli první předchůdci našeho básníka. Nezaznamenávali arci kusů svých písmem, pročež po nich nezůstalo památky v literatuře mimo příležitostné vzpomínky pozdějších spisovatelů, jako na př. u Athenaia XIV. p. 621 c. Za starých, dobrých časů nesměli chyběti nikde na slavnostech a schůzkách lidových, zvláště u kmene dorského na Sicilii a v jižní Italii (jako naši komedianti o poutích a posvíceních). Ale již na počátku V. století před Kr. zmocnil se postav od nich vytvořených a jejich charakteristiky známý nejstarší skladatel komoedií Epicharmos, jenž z nich mnoho převzal do svých kusů. Nedlouho potom Syrakusan Sofron — Suidas klade jej do doby Xerxovy a Euripidovy — odvážil se té novoty, že uvedl mimy do literatury; mimy jeho psány byly prosou, a to dialektem dorským a mluvou čistě lidovou, jakož dosvědčují nepatrné ovšem zlomky z nich nám zachované; jenom jakýsi rhythmus slovný a přísnější syntaktická souměrnost vět připomínala více než nahrazovala nedostatek rhythmu básnického. V té příčině napodobil snad Sofron svého krajana, známého sofistu a řečníka Gorgiu. Psal mimy mužské, jako na př. *Ἄγγελος* (Posel), *Γέροντες* (Starci), *Ἁλιεῖς* (Rybáři) — i ženské jako: *Ἀκέστριαι* (Čarodějnice), *Ἰσθμιάζουσαι* (Ženy dívající se na slavnost Isthmickou) a pod.

Charakteristika osob byla u něho velice zdařilá, podání děje velmi živé, a proto došly mimy jeho veliké obliby. Zejména filosof Plato oblíbil si je tak, že prý jich z rukou nepouštěl a často na nich i spával; pomluvači a závistníci

[1]) Řecké slovo *μῖμος* znamenalo původně herce mimického i kus, jejž tací herci představovali.

jeho tvrdili o něm, že v dialozích svých pouhé kopie mimů Sofronových podává. Sofron byl tedy prvním v literatuře známým vzorem a předchůdcem Herondovým. Tomu nasvědčují látky, osoby i situace, které Herondas si obral za předmět svého líčení, nepatrný celkem rozsah jeho kusů, řízná, ba často trpká realistika děje a ostrá charakteristika osob, zejména pak střízlivá objektivnost jevící se v mimiambech.

V jednotlivostech nelze ovšem sledovati, pokud přidržel se ve formě i obsahu svého vzoru, ježto mimy Sofronovy nejsou nám zachovány; jen podle zachovaných názvů mimů Sofronových lze souditi, že Herondas z nich čerpal látky k některým svým mimiambům. Tak mohl mu býti vzorem k mimu II. Sofronův *Βουλίας ῥητορεύων*, ač vzorem bezprostředním mohly mu býti také podobné, přímo ze života okreslené kusy mimů a magodů starosicilských (Ath. XIV., 621 c); k mimiambu IV. čerpal snad látku ze Sofronova mimu *Θάμεναι τὰ Ἴσθμια*, k V. mimu z jeho *Παιδικὰ ποιφυξεῖς*, a k jiným snad z jiných.[2]) Látku vážil asi také ze starších komiků; tak zejména známo jest, že v Epicharmově komoedii *Ἀγρωστῖνος* (Venkovan) vystupoval Kolafos, učitel tělocviku, jenž uměl výtečně výprasky a políčky rozdíleti a mohl tedy vzorem býti Lampriskovi v mimiambu III. Eubulos pak, jenž dle Suidy stojí uprostřed mezi starou a novou komoedií attickou, napsal také kus nazvaný „*Πορνοβοσκός*“ a „*Σκυτεύς*“. Byl tedy snad vzorem Herondovi k stejnojmenným mimům II. a VII.[3]) Velmi zajímavo jest, že právě z tohoto posledního kusu cituje se (schol. Hippocr. epid. V. 7 = Erotian. 20, 9, Kl.) vzácné jinak slovo *κοχῶναι*, kteréž čteme i u Herondy, a to právě zase v Ševci, VII. 48. Ostatně Herondas častěji asi sáhl k pravzorům mimu, totiž k produkcím sicilských magodů, parodů a kinaedů, a ještě častěji, jakožto bystrý pozorovatel a dobrý znatel lidí, zvláště žen, čerpal asi z pramzdroje všeho pravého umění, ze života samého.

[2]) O poměru Sofronově k Herondovi a Theokritovi pojednal důkladně Ed. Hauler: Ueber Sophron, Theokrit und Herondas. Další však shody, kteréž v pojednání tom uvádí, nezdají se mi býti dokázány. — [3]) Otto Hense: Ein Vorbild des Herondas, Rhein. Mus. 1895, str. 140.

Ačkoliv tedy látky jeho nejsou nové — což mu nemůže býti vytýkáno, vzpomeneme-li si jen, jak často řečtí tragikové týž mythus zpracovávali —, jsou přece kusy jeho výborné. Volilť nejvhodnější pro tento druh poesie metrum, totiž choliamb, čímž povznesl jej nad mimy Sofronovy a postavil právě tam, kam patří, totiž na rozhraní mezi poesií a prosou.

Zvláště pak nahradil novost látek drastickou jednoduchostí a živostí líčení svého, pečlivou drobnomalbou, výbornou charakteristikou osob jednajících a vhodnou komposicí celkovou.

Ze současníků Herondových také Theokrit,[4]) slavný skladatel idyll, zdělával látky mimické; obsahem mimické jsou Theokritovy idylly: *Φαρμακεύτρια* (II.), *Κυνίσκας ἔρως ἢ Θυώνιχος* (XIV.), *Συρακόσιαι ἢ Ἀδωνιάζουσαι* (XV.), ale nejsou to mimy, nýbrž idylly, poněvadž jim schází základní požadavek mimu, totiž jednoduché vylíčení jednoduchého děje a jedna hlavní osoba jednající, jejíž charakteristika jest vlastním předmětem pravého mimu.

Proto není ani správno oba tyto básníky dopodrobna k sobě přirovnávati, jakož činí Hauler v pojednání svrchu uvedeném, a srovnávati jejich dikci, charakteristiku i komposici a vyhledávati v nich různé podobnosti a rozdíly, jako by byli psali díla stejného druhu. Podobnost látky přivodila ovšem sama sebou mnohé podobnosti formální mezi nimi jsoucí; ale nikterak nelze říci, že by byl jeden druhého napodobil. Poměr jejich k sobě jest jednoduše ten, že byli současníky a že oba čerpali někdy látku ze společného pramene, totiž z mimů Sofronových, kterouž potom zpracoval každý svým vlastním způsobem, a to Herondas v mimiambech — tedy vlastně jen ve zdokonalených mimech —, Theokrit pak v idyllách, tedy v jiném docela druhu básnickém. Tím se vysvětluje též ta okolnost, od Crusia i Haulera uznaná, že stojí Herondas Sofronovi mnohem blíže než Theokrit. O poměru

[4]) O poměru Herondově k Theokritovi psal Cr. Un. str. 183. — Cr. Př. str. III., XXIV., XXVIII. nn. — H. Kynaston: Theocrit and Herondas, Classical Review, VI. p. 85. nn. a zejména Hauler v pojednání uvedeném.

Herondově ke Kallimachovi [5]) dosud málo jest známo; neb ještě nejsou důkladně prozkoumány a oceněny nedávno nalezené zlomky jeho Hekaly, a nadto jen málo víme o jeho knize choliambů. Proto nemohu se zde šířiti o té choulostivé otázce.

O následovnících a napodobitelích Herondových, jichž takový mistr měl asi mnoho, nemáme též určitých zpráv ze starověku. Jako mnoho jiného Herondy se týkajícího, zůstane i tato otázka nerozřešena. Právem tuší Crusius [6]) napodobitele Herondova v onom Neikiovi, jemuž syn jeho Herodianos postavil pomník a věnoval nápis, složený v choliambech. Pravděpodobno jest, že tento Neikias své „líbezné mimy“ též v choliambech psal, napodobuje Herondu. Neboť za starověku básníkům skládány náhrobní nápisy v témž metru, kteréž oni sami buď vynalezli, aneb kterého ve svých básních nejčastěji užívali (srv. epitafia na Hipponakta, Archilocha a Anakreonta, zachovaná pode jménem Theokritovým).

Mimiamby psal také jakýsi řecký spisovatel Arrios Antoninos,[7]) o jehož činnosti spisovatelské však docela nic určitého nevíme.

Z latinských autorů skoro jistě za napodobitele Herondova můžeme počítati Cn. Matia, básníka staršího než Varro, jenž psal mimiamby v choliambech, jakož o něm svědčí Terentianus Maurus 2416 a násl. p. 397 K. Zlomků jeho 11 uveřejnil Crusius v dodatku druhého vydání Herondy.

Jest však podivno, že žádný ze zlomků Matiových neshoduje se s některým veršem z Herondy známým. Snad pocházejí z celků, jimž vzorem byly ztracené pro nás básně Herondovy, aneb ve svých mimiambech napodobil volněji mistra našeho.[8])

Také jakýsi římský básník Vergilius, jinak zcela neznámý, o němž zmiňuje se jenom C. Plinius (Epist. VI. 21, 4), prý psal dokonalé mimiamby; snad tedy i ten byl napodobitelem Herondovým.

[5]) Cr. Un. str. 191. — Cr. Př. str. XXV, XXVII., XXIX. — [6]) Cr. Un. str. 192. — [7]) Cr. H.[2] str. 89. — [8]) Srv. Cr. H.[2] str. 88.

Část druhá.

Herondovy Mimiamby.

Obsah:

I. Kuplířka.
II. Kuplíř.
III. Učitel.
IV. Ženy v chrámě Asklepiově obětní dary přinášející a oběť konající.
V. Žárlivá.
VI. Ženy v důvěrném hovoru.
VII. Švec.
VIII. Sen.
Ostatní zlomky.

I.

Kuplířka.

(*Προκυκλὶς ἢ μαστροπός.*)

Osoby: Metricha.
Gyllis.
Němá osoba: Threïssa otrokyně.
Místo děje: Městský dům.

Metricha.

Kdos tluče na dvéře; jdi, Threïsso, a viz,
zda nepřichází někdo z našich z ciziny![1])

Threïssa.

Kdo tluče?

Gyllis.

Já to jsem!

Threïssa.

Kdo, já? Či bojíš se
blíž přistoupit?

Gyllis.

Aj, pohleď, již jsem u tebe!

---

[1]) Držím se zde původního čtení ἐξ *ἀποικίης*, což i Crusius v dodatku svého překladu schválil. Gyllis patrně zde myslí na vzdáleného manžela, což takto lépe vysvitne, než čteme-li ἐξ *ἀγροικίης*.

Threïssa.

A kdo jsi?

Gyllis.

Gyllis, matka Filainiova.
Jen ohlas uvnitř Metriše, že přišla jsem!

Threïssa.

Mám říci —

Metricha.

Kdož tam?

Threïssa.

Gyllis!

Metricha.

Matka Gyllis zde?
Teď kliď se, děvče! *(Ku Gyllidě.)* Jaký osud tebe k nám
zas přived, Gyllido? Toť s nebes návštěva!
Vždyť tomu pět již bude, tuším, měsíců,
co ani ve snu nenapadlo nikomu,
že byla bys ty překročila tento práh.

Gyllis.

Já bydlím daleko, mé dítě; na cestách
pak bláta po kolena všude leží teď,
a já jsem jako moucha; neboť staroba
nás k zemi tiskne; k smrti není daleko.

Metricha.

Jdi k šípku, nepřilhávej sobě jenom let;
[vždyť mohla bys i muže ještě potrápit![2])]

[2]) Verš na počátku porušen. Smysl (nejistý) doplňuji z domyslu svého dle následující odpovědi.

Gyllis.

Jen posmívej se; tohle náleží přec vám
těm mladším!

Metricha.

Ale, jen se proto nehněvej!

Gyllis.

Však, dítě mé, jak dlouho sama smutně věk
svůj trávíš ovdovělá, od té doby, co
tvůj Mandris do Aegypta vypravil se — již
jest deset měsícův to —, řádky nepíše
a zcela na tě zapomněl snad pro jinou.[3])
Tam pravý chrám jest lásky; nač si vzpomeneš,
co jest kde a se rodí, najdeš v Aegyptě.
Tamť bohatství, hry slavné, krásná pohoda,
moc, sláva, hry i zlato, švarní mládenci
i učenci, chrám sourozenců,[4]) dobrý král,
tam museum, dost vína, vše co přeješ si —
pak žen, že na nebesích není tolik hvězd,
to u královny Hadu svatě přísahám —
a krásných tak, že mohly by se postavit
těm bohyním, jež přišly před Parida kdys
se soudit o svou krásu — snad mne neslyší
z nich žádná! — Jak ti musí býti, ubohá,
když sama tak tu sedíš — ani nepoznáš,
a mladou tvoji krásu popel pokryje.
Nuž, začni jinou! Na dva nebo na tři dni
změň mysl svou a staň se jenom veselou
a sdruž se s veselým — vždyť loď též o jedné
jen kotvě není bezpečna. Až přijde pak
[ta závistivá smrt — té nikdo nevolej! — [5])]

[3]) V originale „a napil se z jiné“ (nádoby), což řečeno obrazně: „chytil se jiné.“ — [4]) Tito zbožnění sourozenci jsou král Ptolemaios II. Filadelfos a jeho manželka a sestra Arsinoë. „Dobrý král“ jest asi týž Ptolemaios II, ne však nástupce jeho Euergetes. — [5]) Verš 43 na počátku porušen; doplňuji smysl dle souvislosti (mluví se jistě o smrti).

pak budeš sebe vinit! Často divoká
se bouře z čista jasna přižene, a kdož
z nás budoucnost zná? Vratký jesti život náš!

Metricha.

Co tedy myslíš?

Gyllis.

Nikdo není na blízku?
Jsme samy?

Metricha.

Samy docela!

Gyllis.

Nuž poslechni,
co přišla jsem já vlastně tobě vyřídit!
Syn Matakiny, dcery Pataikiovy,
zván Psyllos, pětkrát vítěz — ve hrách Pythických,
jsa chlapcem, dvakrát jako jinoch na Isthmu
a rovněž dvakrát v Pise v pěstním zápase,
tak krásně bohatý a jenž by nikomu
ni stébla nepoložil v cestu — netknutý
ten panic, o sestupu Misy[6]) spatřiv tě
hned bouřnou touhou lásky v srdci zahořel
a od té doby ve dne v noci obléhá
můj dům a prosí pláčem rozplývaje se
a s laskáním a touhou lásky umírá.
Nuž Metricho, mé dítě, této jediné
se dopusť chybičky a lásky bohyni
se obětuj, ať stáří nepřekvapí tě!
Tím získáš dvojí: chvíli příjemnou a dar
nad vše tvé zdání větší. Nuže, uvaž to
a poslechni mne, mám tě ráda, přísahám!

[6]) Misa, jakási bohyně podobná Koře, jejíž sestoupení do podsvětí bylo oslavováno. Takové slavnosti poskytovaly příležitost k styku obou pohlaví.

Metricha.

Ó Gyllis, vidím, šediny že nechrání
nás nerozumu; zde ti svatě přísahám,
při Mandriově návratu, při Demetře,
že od jiné bych ženy slov těch nesnesla
[a zazpívala bych jí pěknou písničku,[7])]
že nepřekročila by prahu mého již.
Ty pak mi podruhé, má drahá, s takovou
sem nechoď; vzkazy, které lehkým ženám jen
se hodí z mlýnice, nos jiným mladicím
a Pytheovu Metrichu nech sedět jen;
však neučiní nikdo směšným Mandria!
Než, jak se říká, škoda řeči, Gyllido!
Hej, Threïsso, ten černý pohár vytři hned
a nalej tam tři mírky vína čistého
a kapku vody! Ať se hodně napije!
Na, Gyllis, pij!

Gyllis.

Ach, ukaž; věř mi, nepřišla
jsem přemlouvat tě; čistě k vůli svátkům jen!

Metricha.

A proto také s chutí pij mi na zdraví!

Gyllis.

Kéž, děťátko mé, hojně se ti urodí!
To víno chutná, u Demetry! Sladšího
jsem nad tvé víno ještě nikde nepila!
Nuž, měj se dobře, dítě, buď tu v bezpečí!
Mně zbývají snad ještě Sima s Myrtalou,[8])
těch nespustím se, dokud duši v těle mám. (*Odejde.*)

[7]) Vlastně: „byla bych tě schromila a tak (schromenou) naučila zpívati tvoji chromou (= nepěknou) píseň“. — [8]) To byly asi laskavé ženy, jež daly se spíše svésti než Metricha.

II.

Kuplíř.

(*Πορνοβοσκός.*)

Osoby: Battaros, krčmář a kuplíř.
Soudní písař.
Němé osoby: Porotci.
Thales, obchodník, jenž unesl otrokyni Battarovu.
Myrtala, otrokyně.
Místo děje: Soudnice na ostrově Kou.

Battaros.

Ó soudcové, vy nesoudíte nad naším
ni rodem ani, jakou pověst máme kdo;
a ani, má-li Thales koráb, celých pět
jenž talentů má ceny, já-li nemám však
ni na chléb, nemá býti práv mne poškodiv.
Neb jinak hned — mněť nelze bránit — [s bohem dám] [1])
a usídlím se, místa kde mi dopřejí.
Vždyť stejně jako já on metoikem zde jest,
a nežijeme po své zvůli, ale jak
nám země káže. — Za patrona Mennu vzít
si musím, Aristofonta též — vítězem
jest Mennes v pěstním zápase; ten druhý zas
[teď ještě škrtí Thaleta].[2]) „Kdys z večera

[1]) Místo porušeno; doplňuji smysl dle souvislosti. — [2]) Zde vynechána porušená a nesrozumitelná dvě nebo tři slova originalu; i počátek verše jest porušen a smysl nejistý.

v svém plášti zahalen mne, muži, přepadl.
Já stojím pevně — patronem jsa obrněn —“
on řekne asi vám: „Já z Aky přicházím
a vezu pšenici, jíž zlý jsem zahnal hlad,“
a já zas holky z Tyru lidu k rozkoši
tu předvádím: vždyť zdarma ani pšenice
on nedá v pravdě, ani já zas děvčete.
Však on-li, že se plaví mořem v plášti svém,
jenž stojí za tři miny, já pak na zemi
že bydlím, vláčeje se v plášti otřelém
a v starých bačkorách — on unese-li [3]) z mých
mi některou — to v noci násilně —, ta tam
jest města bezpečnost, a vlastní správu tu
— jíž chlubíte se — Thales zruší na dobro!
On měl by, jsa si vědom, kdo jest, z jakého
je bláta slepen, žíti zrovna jako já
a v úctě mít i posledního z občanů.
Ti, kteří nyní obce ochráncové jsou,
ač rodem též jsou vznešenější nad něho,
vždy šetří zákonův a nikdo z občanů
mně cizinci přec nenatloukl, nepřišel
k mým vratům v době noční, ani pochodní
mi nezapálil domu, žádné z holek mých
mi neunesl v noci — ale tento Fryg,[4])
jenž nyní Thales slove, dřív však Artimmes,
to všecko vykonal a nezastyděl se
ni zákona, ni vládce, ani patrona.
Nuž, vezma zákon, přečti z něho, písaři,
nám o tom přečinu — ty zatím ucpi [5]) tam
ten otvor klepsydry, co bude čísti on,

[3]) Doplniti sluší: „beztrestně“. — [4]) Fryg = divoch, viz dole pozn. 11 a verš 36 čl. III. — [5]) Mluveno k sluhovi, jenž měl na starosti vodní hodiny, jimiž odměřována doba k mluvení stranám se soudícím. Toho se týká následující vtip, jenž v originale jest tak drastický, že ho nelze přeložiti doslovně. Ostatně v. 45 není dosud náležitě vyložen, překládám volně dle Meklera.

by nemluvila do toho a koberec
by, jak se říká, nepřišel též k něčemu.

Písař (čte zákon).

„Když svobodný však otrokyni zhanobí
neb unese ji schválně, platí pokuty
pak dvakrát tolik!“ — — — —

Battaros.

— — — — — — — — Tohle napsal Chairondes,[6])
ó soudcové, a ne snad Battaros, by tím
Thaleta podvedl — „kdo dvéře vypáčí,
ten platí minu — pěstí nabije-li kdo
pak někomu, zas minu; dům-li zapálí
neb meze překročí, má tisíc dáti min,
a poškodí-li něco, dvakrát nahradí“.
Onť obec spravoval,[7]) ó Thalete, ty však
as nevíš, co jest obec, jak se spravuje.
Ty pobudeš dnes v Brikindérách,[8]) včera byv
kdes v Abdérách a zítra, zaplatí-li ti
kdo dovozné, zas k Faselidě[9]) popluješ.
Já zkrátka — abych tady dlouhou veda řeč
vás, soudcové, tou povídačkou netýral —
jsem zkusil od Thaleta, jak myš do smůly
když padne; pěstí byl jsem stlučen, u domu,
kde třetí platím nájem[10]), dvéře strženy,
trám spálen hořejší. Sem pojď též, Myrtalo,
a ukaž se jim všechněm. Nic se nestydiž!
Jen mysli si, že tito všichni soudcové
jsou tvoji otcové a bratří. — Popatřte,
jak hladkou kůži všude sedřel, proklatec,
když vlekl ji a znásilňoval! „Stáří jen
ať vzdává oběť; bylť by krev svou vychrlil,

[6]) Chairondas, zákonodárce Katany, jehož zákony mimo jiné obce i Kojští přijali. — [7]) Totiž: Chairondas. — [8]) Málo známé místo na Rhodu. — [9]) Lupičské hnízdo na pobřeží Lykie. — [10]) Chlubí se tím, že již třetí rok v témž domě bydlí a třetí nájemné platí.

jak právě na Samu kdys Filipp Brenkovic.[11])
Ty směješ se? Jsem hanbíř, nezapírám nic
a jmenuji se Battaros a dědek můj
byl Sisymbras a Sisymbriskos otec můj,
a hampejs měli všichni, pro svou sílu však
bych směle vyzvati tě mohl: Nuže, pojď![12])
(Zmírní ton.) Ty toužíš ovšem po Myrtalce; snadná věc;
já po pšenici zas; dej té, já onu dám.
Neb pro boha, když plane něco v srdci tvém,
jen nacpi Battarovi peněz do ruky;
a tiskni pak tu milku svoji po chuti;
toť dovoleno! Soudcové! — nebť domluvil
jsem k němu — vy však — neníť svědka zajisté —
věc tuto duchem spravedlivým rozsuďte!
Však jde-li na mne jako proti otrokům
a žádá mučení, dám sebe k tomu též;
vem, Thalete, a muč mne! Jenom pokutu
zde na stůl vysázej! — Ni Minos na vážkách
svých lépe nemohl by věc pak rozhodnout!
A ostatně si nemyslete, soudcové,
že pro kuplíře Battara jen soudíte,
však pro všechny, co nás je v městě cizinců!
Teď ukažte, co dokáže Kos[13]) s Meropem
a jakou slávu Thessalský měl Herakles,
a kterak přišel Asklepios z Trikky sem,
a proč zde porodila Foibe Latonu!
To všecko chovajíce v mysli rozsuďte
věc naši spravedlivě, aby Fryg ten[14]) nám
se bitím polepšil — ač pravdu mluví-li
jen pravdivou to našich starých přísloví!

[11]) V orig. *Φίλιππος ὁ Βρέγκος*. Čtu genetiv *Βρεγκός* a dle toho překládám. — [12]) Místo porušeno; překládám volně dle Crusia. Battaros roznítiv se hněvem, vyzve Thaleta k zápolení, ale najednou změní ton řeči své a chce vše urovnati mírně za peníze. — [13]) Jméno bohyně jen na Kou známé. — [14]) Zde zase užívá Battaros vtipně o svém protivníku, jejž již dříve (v. 37) nazval Frygem (= divochem), starého přísloví (Paroemiog. Gr. I., 376): „Fryg bude lepší, když bude bit“ (srvn. Cicero za Flakka 27, 65).

III.

Učitel.

(Διδάσκαλος).

Osoby: Lampriskos, učitel.
Metrotime, žena z lidu.
Kottalos, školák.
Němé osoby: Euthies a jiní dva spolužáci Kottalovi.
Místo děje: Školní síň (na ostrově Kou).

Metrotime.

Kéž přejí tobě Musy milé hojný zdar,
ó Lamprisku, a pravou radost života,
jen tohoto mi kloučka zmrskej pořádně,
až dušička mu na rtech samých uvízne;
onť málem zbořil celý dům mně ubohé,
hrou s měďáky [1]); nebť kostky již mu nestačí,
co větší ještě neřest vzal si do hlavy,
můj Lamprisku: když přijde krutý třicátý
a žádá školné, tu bychť Nannakovým [2]) já
se pláčem rozplakala, neřekl by hned,

[1]) Hrou s měďáky (χαλκίνδα παίζειν = χαλκίζειν) myslí se asi hra s měděnými penězi, při níž jimi metáno tak, aby na sebe dopadaly, anebo, aby na určitou stranu dopadly (srv. hru nynější mládeže „na orla a pána"). To souhlasilo by se situací (že tím rozbořil dům) i s výkladem Hesychiovým tohoto slova; o jiné hře s penězi zmiňuje se Pollux s. v. χαλκίζειν. — [2]) Nannakos, mythický král Frygův, jenž předvídaje potopu, prosil prý bohův úpěnlivými prosbami o milost.

kde bydlí učitel; kde ale herna jest,
kdež právě zdržují se z trhu nosiči
a prchlí otroci, by dobře ukázal.
A nešťastná ta psací deska, kterou já
co měsíc s namáháním voskem vylévám,
ta za nohou tam leží u zdi pod ložem.
A mračně-li se někdy na ni podívá,
jen počmárá ji, vosk pak všechen vyškrabe.
Však kostky hrací mnohem více lesknavé
než láhev na olej, již máme ke všemu,
má ve měchu a v sítce dobře schovány.
Však z písmen neumí on ještě ani „a",
když někdo mu to s křikem stokrát nepoví.
Tak předevčírem otec slabikoval mu
to slovo „Maron," [4]) ale podařený hoch
ten četl: „Simon"; tehdy k sobě řekla jsem:
„Proč bláhová jej nedáš učit osly pást,
proč do školy jej honíš marně doufajíc,
že bude tobě někdy v stáří podporou?"
Když řeknu já mu nebo otec stařičký,
jenž málo slyší již a slabý má i zrak,
by — jakož činí mládež — něco přednesl,
tu zní to z něho jako z bečky děravé:
O Apollone, vládce [5]) — „To, řku, babička
ti, chudák, řekne též, ač nezná písmenky
a kterýkoliv Fryg" [6]) — a nad to chceme-li
mu jenom ještě hlesnout, neukáže se
nám tři dni v domě — ale svoji babičku,
tu chudou starou ženu, tu pak vyjídá.
Neb natáhne své hnáty střechy na vrchol,
a sedí tam jak šimpanc hlavou kývaje.
Co zkouším já tu, nešťastnice, v srdci svém,

[4]) Jméno nějakého slavného reka, dále „Simon" jméno jakéhosi zlosyna, jehož užíváno i o jakémsi špatném vrhu v kostkách (Pollux VII, 205). — [5]) Výklad slova Ἄνρεῦ dosud nejistý, proto překládám jen „vládce", nedokládaje čeho. — [6]) Frygové uváděni často od Řeků za příklad lidí úplně nevzdělaných a divokých; viz II. pozn. 4 a 11.

když zřím to, považ! — ale o to nejde tak —
však tašky všecky rozdrtí jak marcipán,
a když se zima blíží, s pláčem za každou
tři půlky[7]) zaplatit já musím ubohá.
Vždyť jedněmi pak ústy všichni volají,
„To Metrotimin Kottalos jen udělal,“
i mají pravdu, tak že nesmím hlesnouti.
A pohleď, záda svá jak celá rozedral
si v lese, zrovna jako delský potapěč,
jenž v moři tráví trudné chvíle života!
Však neděle a svátky, ty on lépe zná,
než hvězdáři — a spáti ani nemůže,
když počítá, jak brzo budou prázdniny.
Nuž, zkrátka, dejtež tobě Musy v žití zdar
a dobro všeliké, ó milý Lamprisku,
jen nic mu neslev!

Lampriskos.

Metrotimo, dosti již,
však já mu neslevím! Kde pak je Euthies?
Kde Kokkalos, kde Fillos? Proč pak tohoto
hned nezdvihnete na bedra? Či čekáte
na měsíc Akeseův?[8]) — Pěkně vyvádíš
mi, Kottale! Či nestačí ti bleskotně
již kostky metat, jako těmhle, do herny
však chodíš měďáky tam házet[9]) s nosičí.
Já zkrotím tě, že budeš jako panenka,
že nehneš ani prstem, jinak nedáš-li!
Kde mám ten tuhý býkovec, jímž kárávám
ty kluky ničemné a hodné tuhých pout?
Ten do ruky mi dejte, než mi pukne žluč!

---

[7]) tři půlky = polooboly. Obolos attický = 12 h. — [8]) Čekáte na měsíc Akeseův = odkládáte věc na uherské měsíce. — Akesaios neb Akeseus byl kormidelníkem onoho krále Nannaka a nechtěl dříve vyplouti, než by měsíc vyšel, aby plavili se za světla. (Viz i pozn. 2. o Nannakovi). — [9]) Viz pozn. 1.

Kottalos.

Zde na kolenou prosím pro lásku tě Mus,
tvou pro bradu i duši tvojí Kottidy,
tím tuhým ne, tím druhým jen mne pokárej!

Lampriskos.

Kluk ničemný jsi, Kottale, vždyť ani ten,
kdo prodat by tě chtěl, by nepochválil tě,
ni v kraji tom, kde myši žerou železo![10])

Kottalos.

Ach, kolik, kolik, Lamprisku, mi hodláš dát
jich ještě?

Lampriskos.

Mne se netaž, matky své se taž!

Kottalos.

Ach, kolik mi jich dáte?

Metrotime.

Jsi-li trochu živ,[11])
jen snes jich, kolik snese zlá ta kůže tvá!

Kottalos.

Již přestaň, dosti, Lamprisku!

Lampriskos.

Jen přestaň ty
zlé páchat skutky!

Kottalos.

Nikdy neudělám již
nic zlého, u tvých milých Mus ti přísahám.

---

[10]) „Kde myši žerou železo“ = nikde. Tímto pořekadlem označovali staří to, co my dosud nazýváme „utopii.“ — [11]) Z domněnky *εἴ τί σοι ζωή* Crusius.

Lampriskos.

A jakou ještě hubu zlou ten chlapec má!
Já dám ti náhubek, když ještě hlesneš jen.

Kottalos.

Již mlčím, vidíš, jen mne, prosím, nezabij!

Lampriskos.

Nuž, pusť ho, Kokkale!

Metrotime.

Ne, nepřestávej dřív
ho tlouci, než-li bude slunce zapadlé!

Lampriskos.

Vždyť má již záda pestřejší než vodní had!
A musí dostat ještě k tomu při knize,
ať málo řeknu jen, as dvacet jiných, byť
i lépe čísti měl než sama Kleio snad.
Heč, podruhé když mlsáš, lepší pozor měj!

Metrotime.

Jdu za paměti starci svému, Lamprisku,
to domů oznámit a pouta přinesu,
by spoutaného kráčeti jej viděly [12])
ctné Musy, kteréž on tak pojal v nenávist.

---

[12]) Sochy aneb obrazy Mus byly patrně ve školní síni.

IV.

Ženy přinášející obětní dary a konající oběť v chrámu Asklepiově.

(Ἀσκληπιῷ ἀνατιθεῖσαι καὶ θυσιάζουσαι).

Osoby: Kokkala, Kynno } ženy.
Kydilla, otrokyně.
Místo děje: Chrám Asklepiův na Kou.

Kokkala.

Buď, pane, pozdraven, jenž vládneš nad Trikkou,
jenž sídlíš v ladném Kou, v Epidauru též,
i Koronis, tvá matka, rovněž Apollon
i božská Hygieia, jížto pravicí
se dotýkáš; [1]) i ty, jichž ctné tu oltáře
jsou Panake i Epio i Ieso,
i ti, co zbořili jste Laumedontův hrad,
to Podaleirios i Machaon buď zdráv,
ti mocní lékaři, i všecka ostatní
ta božstva, ježto s tebou sídlí, milostně
zde toho kohouta, jenž dvorce našeho
dřív hlasatelem býval, v oběť přijmětež!
Jest zákusek to pouhý; vždyť my málo též
a těžko vyděláme; raděj bychom ti
buď býka dali nebo krmnou prasnici,

---

[1]) V sousoší příbuzenstva Asklepiova.

a hodně tučnou, ne však pouze kohouta
za uzdravení z nemocí, jež setřel jsi,
ó pane, milostných svých rukou dotknutím![2])

Kynno.

Sem v pravo postav k Hygieji desku tu,
ó Kokkalo!

Kokkala.

Ach, milá Kynno, podívej
se na ty sochy krásné! Kdož pak vytesal
ten kámen a kdo postavit jej asi dal?

Kynno.

Toť Praxitelovcův[3]) jest dílo, nevidíš
ten nápis na podstavci tamto? Euthies,
syn Prexonův, jej postavit dal.

Kokkala.

Milostiv
buď Paion jim i Euthiovi za ten dar!
Hleď, drahá, na tu dívku vzhůru patřící
po onom jablku! Zda neřekneš, že když
ho nedostane rukou, ihned vykřikne?
A toho starce tamto, Kynno! U Sudic,
jak onen hošík rdousí divou husu[4]) tam!
Jen nevidět, že kámen stojí před tebou,
hned řekneš: „Mluvit začnou!“ Věru, brzy již
i do kamene život vložit dovedou!
A sochu Battaly zde, dcery Myttiny,

[2]) Dotýkání mělo veliký význam v kultu Asklepiově a připomíná se často na nápisech zvláště v Epidauru. (Podobně jako v novém zákoně). — [3]) Timarchos a Kefisodotos. — [4]) Vlastně „liščí husu“ (χηναλώπηξ). Často opakovaný to motiv plastiky řecké, představující chlapce, jak rdousí velkou husu, jež se mu brání zobákem i nohama. — Original od Boëtha Kalchedonského byl dle Plinia (N. H. 34, 84) kovový, zde mluví se však o soše mramorové (v. 32). Mezi skulpturami posléze v Efesu poznanými nalezen i chlapec kachnu rdousící.

zda nevidíš, jak stojí tu jak živoucí!
Kdo Battaly snad živé nikdy neviděl,
ten potřebuje tuto sochu spatřit jen!

Kynno.

Pojď za mnou, něco krásného ti ukáži,
jak živa neuzřelas takového nic.
Hej, Kydillo, teď kostelníka zavolej!
Což ty mne neslyšíš, že tam tak zevluješ?
Aj, nedbáš ani trošinku, co povídám?
Zde stojí, zírá na mne jako mořský rak!
Jdi přece, jářku, kostelníka zavolat!
Ty tělo líné; [nelze dobrou ani zlou
tě napravit];[5]) jak balvan všude překážíš!
Zde u tohoto boha tobě přísahám,
že rozněcuješ hněv můj, věru, k puknutí —
to přísahám ti, věř mi, nastane ten den,
kdy stiskneš s pláčem palici svou zpozdilou

Kokkala.

Jen nebeř si tak rázem všecko do hlavy!
Jest otrokyní, otrok mívá špatný sluch.

Kynno.

[Však již se rozednívá, davu přibývá.][6])

Kokkala.

Ty zůstaň zde, vždyť dvéře otevřeny jsou
a stánek přístupen. Ó Kynno, nevidíš
těch krásných děl? Toť jistě nová Athena
ty skvosty vytvořila, pozdravena buď!
Zde toho chlapce nahého jen štípnu-li,
má modřinu; že Kynno? Tak mu přiléhá
[to masičko, jak teplá krev by proudila
v něm na obrázku.][7]) Pak ty kleště stříbrné!

[5]) Místo nejasné. Snad: „ani ve svátek, ani ve všední den nejsi k ničemu!“ — [6]) Místo nejasné; snad se mluví i zde o otrokyni Kydille. [7]) Místo dosud nejasné; překládám volně dle Crusia.

Zdaž, kdyby Myellos neb Pataikiskos [8]) jen
je uviděl, svých očí na nich nenechá,
že vskutku ze stříbra jsou, domnívaje se?
A zde ten býk a jeho vozka, žena ta,
jež za ním jde, [ten tupý a ten orlí nos,]
zdaž všecko to jak živé na svět nehledí?
By nezdálo se mi, že ruším ženský mrav,
já vykřikla bych, že mi ubliží ten býk;
tak šilhá po mně, Kynno, jedním okem svým!

Kynno.

Ta díla Efeského mistra věrnosti
jsou plna, ať si tvořit začne cokoli.
Tu nelze říci: „Člověk tento jedno zná,
však druhé odepřeno jemu.“ [9]) Načkoliv
jen pomyslí si, všecko stejně dovede,
byť sáhl k božstvu; kdo však s pravým nadšením
dle práva naň neb díla jeho nehledí,
ten na valše má pověšen být za nohu.

Kostelník.

Ta vaše oběť, ženy, dobře vypadla;
neb věští polepšení; nikdo věru víc
si nenaklonil Paiona než právě vy.
Ó slyš, ó slyš, Paione, budiž milostiv
za krásné tyto dárky těmto ženám též
i příbuzenstvu jejich, bratřím, manželům!
Ó slyš, ó slyš, Paione, prosby jejich splň!

Kokkala.

Tak učiň, nejmocnější, v stálém zdraví zas
ať vrátíme se k tobě s dary většími
i s manžely a dětmi!

[8]) Jméno známých asi zlodějův. — [9]) vlastně: „zapřel, (že nezná).“

Kynno.

Pěkně, Kokkalo,
teď rozkroj kohouta a nezapomeň jen
kost dáti kostelníku, do jeskyně pak
vlož pro hada ten svatý koláč v tichosti
a pokrop zrna ječná; doma ostatek
si samy sníme; [ta pak chleba svatého
ať vezme s sebou; dříve vezmi, potom dej!] [10])
[Větší — — — — — — — — — — — —]

[10]) Výklad tohoto místa týkajícího se lidových obřadů ve chrámě Asklepiově na Kou konaných jest nejistý; poslední verš jest úplně nesrozumitelný.

V.

Žárlivá.

(*Ζηλότυπος*).

Osoby: Bitinna, paní.
Gastron } její otroci.
Pyrrhies }
Kydilla, služka.
Němá osoba: Drechon, otrok.
Místo děje: Dům Bitinnin.

Bitinna.

Což tak jsi, Gastrone, již mne se přesytil,
že nestačí ti pouze mnou se zabývat,
že s Amfitaií Menonovnou obcuješ?

Gastron.

Já s Amfitaií Menonovnou? Sotva jsem
ji spatřil! Každý den si něco vymýšlíš.
Jsem, Bitinno, tvůj otrok, dělej cokoliv
si se mnou, jenom nessaj noci dnem mou krev!

Bitinna.

A jaký ještě jazyk nestoudný ty máš!
Kde, Kydillo, jest Pyrrhies? Jej zavolej!

Pyrrhies.

Co jest?

Bitinna.

Zde toho svaž! Co ještě stojíš tu?
Tím řemenem, jímž okov k studni přivázán!
Když nezohavím tě, bys celé krajině
byl výstrahou, aj, nemějž pak mne za ženu!
Zdaž nejsem sama horší [1]), jež tím vinna jsem,
já, Gastrone, jíž ty jsi stal se člověkem?
Než chybila jsem tenkrát! Nyní uhlídáš,
že nejsem já tak hloupá, jak se domníváš!
Jen pones *(k Pyrrhiovi)* — svaž ho, svlékni pláštík docela!

Gastron.

Ne, Bitinno, ne, u tvých prosím kolenou!

Bitinna.

Jen svlékni, pravím — musíš přece poznati,
žes otrokem, žes koupen za tři miny mnou!
Ať nešťastná to tenkrát byla hodina,
jež přivedla tě sem! Ty vzpláčeš, Pyrrhio!
Vždyť činíš všecko možné, jen ho nevážeš.
Jen sešněruj mu ruce, zdrhni do masa!

Gastron.

Ach, Bitinno, jen tuto chybu odpusť mi!
Jsem člověk, pochybil jsem; podruhé-li však
mne stihneš v pochybení, znamení mi vpal!
(Dívá se na ni toužebně.)

Bitinna.

To nechej Amfitaji, s níž se milkuješ,
mne maje za ošlapek, tím mne nedráždi!

Pyrrhies.

Jest dobře svázán!

---

[1]) První polovice verše dosud není dost vysvětlena; překládám volně dle Büchelera.

Bitinna.

Hleď jen, ať se nevymkne!
Veď do káznice k Hermonovi jej a tam
hned tisíc do zad jemu nasázeti ran
jen poruč, rovněž tisíc z předu do břicha!

Gastron.

Vždyť zabiješ mne beze všeho důkazu,
zda pravda jest či lež to, z čeho viníš mne!

Bitinna.

A co jsi právě ústy vyznal vlastními?
„Ach, Bitinno, jen tuto chybu odpusť mi!“

Gastron.

Tím jenom prchlivost tvou chtěl jsem ukojit!

Bitinna.

(K Pyrrhiovi.) Ty stojíš, zevluješ a nevedeš ho tam,
kam tobě káži; Kydillo, ať hnedle jde
již prokletá ta huba! A ty, Drechone,
je doprovodíš oba, kam ho povede!
Ty, služko, tomu zlořečenci nějaký
dáš hadřík, aby přikryl jím tu hanbu svou,
ať nahost jeho v trhu není na odiv.
Já, Pyrrhio, ti pravím znovu podruhé,
ať řekneš Hermonovi, aby tisíc sem
a tisíc tam mu vsadil. Slyšel-li jsi pak?
A z rozkazů-li těchto něco překročíš,
sám jistinu pak zaplatíš i s úroky!
Již kliď se, ale nevoď podle Mikkaly
jej, avšak přímo! Ale, co mi napadlo!
Běž, volej, zavolej je, služko, dříve než
nám zajdou!

Kydilla.

Pyrrhio, ty bídný hluchoni!
Jsi volán, ha, toť každý řekne: zloděje,

jenž kradl v hrobkách, vleče a ne soudruha.
Nu, vidíš, jak ho nyní táhneš násilím,
kam nechce se mu, avšak tebe Kydilla
v dnech pěti na své vlastní oči uhlídá,
jak Achajská ta pouta, jež jsi odložil
snad včera, tříti budeš svými kotníky!

Bitinna.

Ty, brachu, zrovna jako svázaného jej
ven vyvádíš, tak zase přiveď mi ho sem!
A Kosis, vypalovač znamení, ať sem
hned přijde s želízky a s černí! Při jedné
tě cestě řádně pomalovat třeba! Kéž
[už visíš v klubku svázán, jako Daos[2]) kdys].

Kydilla.

Jen toho, matko, nečiň, ale nyní jej —
— tak kéž ti zdráva Batyllis, kéž uvidíš
ji provdánu a děti její pohýčkáš! —
jen propusť! Prosím, odpusť toto jediné
mu provinění.

Bitinna.

Nermuťte mne, Kydillo,
neb prchnu z domu! Já že pustit měla bych
zde toho praotroka? Která žena by
pak právem na potkání neplivla mi v tvář?
Ne, pro vládkyni Hadu! Sám-li neví on,
že člověkem jest, přijde ihned k poznání,
až na svém čele bude mít to napsáno![3])

---

[2]) Daos, Davus, známé jméno ničemných otroků v komoediích. Výklad místa jest nejistý. Překládám dle Meklera. — [3]) Nápis „Jsem člověk“ bude míti na čele! Bylyť otrokům i celé věty vpalovány, anebo, jako zde se mělo státi (viz verš 65) pomocí jehly a barvy jaksi vtetovány na čelo neb na bedra.

Kydilla.

Jest dvacátého, Gerenii[4]) pátý den!

Bitinna.

Tož propustím tě nyní, této[5]) vděčen buď,
již stejně jako Batyllidu miluji;
jáť na vlastních jsem loktech vychovala ji.
Až ale mrtvým uděláme koupele,
pak — neboj se — mít budeš hody každý den!

---

[4]) Dvacátý den měsíce byl zasvěcen Apollonovi. — Gerenie byly nějaká slavnost mrtvých, jimž upravovány snad v ty dny jakési očistné koupele. — [5]) Kydille.

VI.

Ženy přítelkyně v důvěrném hovoru.

(*Φιλιάζουσαι ἢ ἰδιάζουσαι.*)

Osoby: Koritto, domácí paní.
Metro, její přítelkyně.
Němé osoby: Otrokyně služky.
Místo děje: Pokoj Korittin

Koritto.

Nuž sedni, Metro! (*K služce.*) Podej paní stolici
a hni se přece! Vše ti musím poroučet
já sama, ty mi, bídná, neuděláš nic
tak sama sebou; balvan, a ne služebná
jsi tuto v domě; když však měřím obilí,
tu prášky počítáš, a prášek chybí-li,
pak broukáš celý den a reptáš hlasitě,
až stěny pukají, že snést to nemohou.
Teď oprašuješ ji a čistíš teprve,
když potřeba jí jest už, zlodějko! Zde té
se děkuj! Pěstí mých bys byla zkusila!

Metro.

Má milá Koritto, ty snášíš totéž jho,
co také já, jež musím ve dne v noci též
těm kletým nadávat a štěkat jako pes!
Však proč jsem přišla k tobě!

Koritto.

Od nás pryč
se kliďte, klepny žvavé, uši máte jen
a huby, jinak k ničemu jste!

Metro.

Prosím, rci
mi pravdu, milá Koritto, kdo ušil ti
ten šarlatový baubon[1]?

Koritto.

Kdes jej viděla,
ty Metro?

Metro.

Nossis, dcera Erinnina, jej
as předevčírem měla; pěkný dáreček!

Koritto.

Že Nossis? Kde jej vzala?

Metro.

Nepomluvíš mne,
když řeknu to?

Koritto.

Zde u těch oček líbezných,[2])
z úst mojich, Metro, nikdo nemá slyšeti,
ať řekneš cokoliv!

Metro.

To Bitatina jej
Eubule dala jí a mlčet kázala.

---

[1]) *Βαύβων*, nějaký zvláštní kožený fallos, jehož ženy užívaly k neřestnému ukájení smyslnosti při svých mysteriích (ovšem tajných a zakázaných) anebo soukromě. Cr. Un. 128. — [2]) Přísahá asi u oček dítka, které má u sebe.

Koritto.

Ó ženy, tato žena někdy zničí mne!
Když stále prosila, já smilovala se
a dala jsem jí, sama neuživši ho.
Však ona, jak by byla kdesi našla jej,
té nehodné jej dá! Ať s pánem Bohem jde
si hledat jinou známou, když jest taková!
A k tomu ještě dá ho užít Nossidě,
jíž, tuším — kéž mne Adresteia neslyší,
když vyslovím to slovo! — kdybych na tisíc
jich měla, ani jeden nedám prašivý!

Metro.

Jen neměj, Koritto, žluč hnedle vzbouřenou,
když právě jakou zprávu slyšíš nepěknou;
jest ženy řádné povinnost vše snášeti.
Tím jenom já jsem vinna pro své žvatlání.
Můj jazyk často zaslouží být vyseknut!
Však nač jsem nejvíce ti chtěla vzpomenout,
kdo ušil ti jej, řekni, ráda-li mne máš!
Co směješ se mi do očí; což poprve
mne nyní vidíš? Či se nějak ostýcháš?
Já snažně tebe prosím, neoklamej mne
a řekni, kdo jej ušil!

Koritto.

Ach, proč naléháš
tak na mne? Kerdon šil jej!

Metro.

Který, řekni mi,
to Kerdon? Jsou dva, jeden modrooký jest,
ten soused Myrtaliny Kylaithidiny;
však ten by ani hůlku[3]) k lyře neušil.
Ten druhý blíže domů Hermodorových,

---

[3]) Paličku.

tam, když se vyjde z města cestou širokou,
ten byl kdys, býval dobrý, nyní sestárnul;
s tím Kylaithis se bavívala nebožka,
kéž vzpomenou si na ni její příbuzní!

Koritto.

Máš pravdu, Metro, z těch to není ten ni ten.
Ten můj však, nevím odkud z Chiu přišel-li
či z Erythér, jest malý, plešat, podoben
jest zcela Prexinovi. Ani vejce tak
se vejci nepodobá; jen když promluví,
tu poznáš, že to Kerdon a ne Prexinos.
On doma pracuje a tajně prodává;
vždyť velkých daní bojí se teď každý dům!
Však díla jeho jsou jak díla Athény,
že její ruka to, ne Kerdonova zdát
se bude tobě — já — nebť přišel se dvěma,
jak jsem je spatřila, hned vyvalila jsem
své oči — neboť muži nedovedou tak,
jsmeť samy tu — je ztopořit a nejen to,
též báječná ta jemnost a ty řemínky,
toť vlna, a ne řemínky — ba lepšího
pro ženy mistra, hledej, jak chceš, nenajdeš!

Metro.

Proč pustilas ten druhý?

Koritto.

Metro, všecinko
jsem učinila; jakou řeč jsem spustila
já k němu; líbala jej hladíc jemu pleš,
já nalila mu vína, já ho laskala
a sama sebe jemu málem poddala!

Metro.

Tos měla učiniti, žádal-li tě jen.

Koritto.

Ba měla, jenom vhodný míti k tomu čas!
Nebť přišla zatím Bitatina služka k nám;
ta mlýnský kámen nám už zcela sedřela
trouc dnem i nocí jím, by nemusila svůj
dát brousiti a vydat čtyři oboly.

Metro.

A jak pak onen člověk cestu vynašel
si k tobě, milá Koritto? To pověz též!

Koritto.

Tož poslala ho ke mně ukázavši dům
mu Artemis, jíž chotěm jirchář Kanda jest.

Metro.

Ta Artemis vždy najde něco nového
[a ku pokroku vede často mladý svět.[4])]
Však nemohla-lis nijak oba koupiti,
tos měla zvědět, která druhý dostala.

Koritto.

Jáť prosila, on přísahal, že nemůže
mi říci; byla, věř mi, zdejší žena to.

Metro.

Dle řeči tvé teď musím k Artemidě jít,
bych zvěděla i já, kdo jest ten Kerdon přec.
Buď zdráva Koritto; [jest poledne][4]) a čas,
bych odešla již.

Koritto.

Zavři dvéře, děvče ty,
[jež na starosti slepice máš, spočítej,
zda jsou tu ještě všechny, a jim zrní dej!
Ta drůbež věru jiného nic nedělá,
než zahradu že ničí, živ ji jakkoliv.][5])

---

[4]) Místo nejasné; překládám volně dle Meklera. — [5]) Text na konci porušen; čtení i výklad místa nejistý překládám dle Crusia a Meklera.

VII.

Švec.

(Σκυτεύς.)

Osoby: Kerdon, mistr švec.
Metro, stařena.
Dvě ženy (mladé).
Němé osoby: Pistos, učedník.
Drimylos, otrok.
Euetěris, harfenice
Místo děje: Krámek obuvnický.

Metro.

Zde, Kerdone, ti vedu tyto mladice,
zda máš co nového jim z díla rukou svých,
co stojí za to, ukázati?

Kerdon.

Právě vhod;
jsi hodná, Metro! — Těmto ženuškám
ven vynes větší lavici! Již podruhé
tě volám, Drimyle! Dej, Piste, na hubu
mu jednu, ať se řádně ze sna probudí!
[Neb raději ho oběs pevným řemenem,
krk jemu stáhna!] [1]) — Vstávej, pecivále ty,
a hýbej rychle hnáty! Či chceš pouta třít

[1]) Čtení i výklad místa nejistý; překládám volně dle souvislosti.

snad od nynějška, aby napomínala
tě rachotem svým? Nyní, škvrně, utři ji!
Já ohnu tě a zadek tobě opráším!
Nuž sedněte si, Metro! — Piste, hoření
tu skříň mi otevři hned — ne, tu hořejší —
a zdárná díla pána svého Kerdona
sem dolů rychle podej! Milá Metro, aj,
jak krásná díla spatříte. — Jen zticha mi
se sehni a skříň střevíčkovou otevři!
Zde předně, Metro, hleď, jak tento podešev
jde k noze! I vy, ženy, hleďte! Patička
ta, kterak drží pěkně celá řemínky
jsouc utažena! Vždyť my tady nemáme
to dobré, ono špatné. Všecko výborné!
A barva tato! — tak ať božstvo udělí
vám všeho, čeho v žití sobě žádáte, —
však barvy, jako tato, sotva najdete!
Ni šafrán, ani lilie tak nekvetou!
[Za tuto kůži Kandatovi miny tři
dal mistr Kerdon — lepší barvy nebylo,] [2])
než tato — u všeho, co svaté, přísahám, —
že mluvím vám tu, ženy, pravdu pravdoucí!
Ni nyní ani příště, jenom trošinku,
když zalhu, ať se nedostane v životě
mi zdaru, ani prospěchu — [a díky vzdát
jsem ještě měl mu! — Vždyť si stále většího
již zisku koželuzi od nás žádají,
ač méně pracují;] [3]) — ti mají výdělek
z té ševcoviny, avšak ševčík bídu zlou
a hlad má, ač dře ve dne v noci. Sedímť já
až do večera na verpánku, z rána pak
zas ani tolik [4]) nespím déle, jakmile
jen Mikionův kohoutí sbor zapěje.

[2]) Čtení i výklad místa nejisté; překládám dle textu Crusiova. — [3]) Viz pozn. 2. — [4]) Posunkem doplní se smysl = ani dost málo.

A k tomu ještě třináct živím otroků
jen proto, ženy, aby nedělali nic.
Ti, ať si prší, jak chce, stále volají:
„Jen pones něco k jídlu.“ Jinak sedí si
jak holátka a své si hřejí zadečky!
Však za mluvení pouhé v trhu nekoupíš,
jen za peníze! Tenhle když se nelíbí
vám párek, Metro, jiné hned vám vynese,
ať přesvědčíte se, že Kerdon nezalže
ni trošku! Přines mi sem, Piste, veškeré
ty skříně střevíčkové! Musíte se přec,
než odejdete, ženy, hodně pokochat!
Nuž hleďte na ty nové kusy všeliké!
Zde sekyonské, ambrácké, zde ptáčátka
jsou hladká, papouškové, konopné i mdlé
i trepky, jonské kulatky i noční střevíčky,
zde nadkotníčky, ráčky, aržské sandály,
pak bačky, junačky i pantoflíčky [5]) jen,
co každá žádá, rcete! *(K sobě.)* Ať už poznáte,
vy ženy, proč i psové kůži lízají!

Žena I.

Co žádáš za ten párek, jejž jsi ukázal
nám dříve, do slova? Však neohromuj nás,
bys sám svou řečí na útěk nás nezahnal!

Kerdon.

Jen oceň si jej sama, chceš-li míti jej,
a stanov, jakou asi v pravdě cenu má!
[*(K sobě.)* Kdo takto nejedná, ten těžko lapí tě!]
Když vskutku chceš mít, ženo, mistrovský ten kus,
jen podej něco! *(K sobě.)* U mé hlavy šedivé,

[5]) Tento seznam asi 16 druhů ženské obuvi překládaje, byl jsem nucen tu a tam říditi se pouze vlastním domyslem, poněvadž zpráv zevrubných o nich nemáme; jen poněkud mohl jsem přihlížeti k výkladu Meisterovu a překladu Crusiovu, poněvadž všude s nimi souhlasiti nelze.

na kteréž dávno liška hnízdo své už má, [6])
[mně zdá se, že již přece berou rybičky! [7])
Ó Herme a ty Peitho, zisku dárcové,
když nyní nepadne mi něco do sítě,
pak nevím věru, z čeho dnes si přilepším.

Žena I.

Co brumláš k sobě a proč přímo neřekneš
hned, jakou cenu sobě žádáš za ten pár?

Kerdon.

Ó ženo, jednu minu stojí párek ten,
ať díváš se ty k zemi nebo k nebesům!
A kdyby přišla smlouvat sama Athena,
ni špetku z této pevné ceny nesrazí!

Žena I.

Ba velmi slušně krámek tvůj, ó Kerdone,
jest dílem vzácným a též krásným naplněn.
Jen schovej to a hlídej! Neboť v dvanáctý
den Taureonu svatbu strojí Hekate
své Artakeně, botek bude potřebí!
Pak, ubožáku, možná k tobě doskočí,
či spíše jistě; ale pytlík ušij si,
by neroznesly tobě kočky tvojich min!

Kerdon.

Ať přijde Hekate neb Artakene proň,
já z miny neslevím! Což tenhle párek, hleď!

Žena II.

Tož tobě nedopřáno dobrým osudem
těch dotknouti se nožek, které oblétá
sbor Erotův; jsi svrab a prašivina zlá,

[6]) Liška má na mé hlavě hnízdo = jsem plešatý (řecké pořekadlo). — [7]) Výklad nejistý; překládám dle Meklera.

[jenž dvakrát tolik žádáš na nás vydělat!] [8])
A této ženě onen druhý párek zač
chceš dáti? Vydej opět slovo ze sebe,
jež tebe hodno!

Kerdon.

Staterů pět, při sám bůh,
sem denně chodíc, dává Eueteris mi,
ta harfenice; já ji nenávidím však,
i kdyby čtyři darejky mi slíbila!
To proto, že mou ženu hanobívá zlým
vždy pomlouváním. Ty-li potřebuješ jich,
jen vezmi si je! Tedy za tři darejky
chci dáti tyto vám, i tyto, vydělat
nic nechci — k vůli Metře zde a rtíkům tvým.
Vždyť políbení tvé by mohlo také mne,
jenž k jiným jsem jak kámen, povznést do nebes;
ta tvoje hubinka, toť sítko rozkoše!
Ach, komu líbat dáváš tyto rtíky své
dnem nocí, ten už k bohům nemá daleko.
Sem podej nožku svou, ať změříme to hned.
Tak! Ani o chlup méně, ani o chlup víc!
Vždyť všecko krásné krásným ženám slušívá.
Ten podešev — tak řekneš — sama Athena
snad vykrojila! Ty mi dej též nožku svou!
Toť šito pro krávu — to zkopal jakýs slon! [9])
Toť kdyby někdo knejpem podle nohy jel,
ni tenkráte — to při svém krbu přísahám —
by nemohlo to lépe dopadnouti as! [10])
Ty, jež tam u dveří víc nežli hřebice
se řehtáš, za ten pár dáš sedm darejků!
Vy ženy, bude-li vám ještě potřebí
buď střevíčků neb jenom křápot takových,

[8]) Viz pozn. 2. — [9]) Toto praví, aby pohaněl botky, jež mají ženy na nohou! — [10]) Tím zas své botky chválí, když jim je oblekl na zkoušku.

co doma taháte, jen služku pošlete!
Ty, Metro, ale, přijď si jistě za týden
sem pro ty rači botky! — *(K sobě.)* Aby kožich hřál,
jej dobře ušit musíš, chceš-li moudrým slout! [11])

[11]) T. j. musím tebe hodně navnaditi dárkem tím, abys mi často kupce vodila.

VIII.

Sen.

(Ἐνύπνιον.)

Osoby: Stařena.
Psylla
Megallis } otrokyně její.
Anna
Místo děje: Dvorec venkovský.

Vstaň, služko Psyllo! Jak pak dlouho spáti chceš
a chrápat? Svini zatím trápí žízeň již.
Či vyčkáš, až ti slunce vleze do zadku
a zahřeje jej? Což tě neomrzí přec,
ty nekáraná, ležet devět hodin již
tak na boku? Vstaň, pravím, rozsvěť lampu, když
ti libo, a tu svini, kterou mrzí chlév,
žeň na pastvu! Jen broukej a se drbej, až
já přijdu a tvou hlavu holí natluku!
Ty, líná Megallis, též spíš snem Latemským.[1])
Což vlna tebe netrápí? Vždyť potřebí
nám pásky k obětem; už v domě nemáme
ni vločky vlny? Vstaň přec již, ty lenošná!
Ty, Anno, pak, když libo tobě, vyslechni
můj dnešní sen; vždyť nemáš mysl bláhovou.
Mně zdálo se, že kozel jakýs plahočil

[1]) „Spíš snem Latemským" t. j. jako Endymion na Latmu.

se po roklině velké a s ním rohaté
i kozy; když pak počal pást se v údolí — [1])
— — — — — — — — — — —

[1]) Ostatní verše jsou tak porušeny, že nemožno jich překládati. Od verše asi 28 zachovány pouze počátky nebo konce veršů na útržcích papyru, mimo dva skoro úplné řádky (zl. 8).

IX.

Prooimion.

— — — — — — — — — — Netoužímť
po větší slávě, u Musy, jež velí mi,
bych skládal jamby, nežli druhým u lidu
slout po Hipponaktovi, dávném pěvci, jenž
své choliamby slavné Xuthovcům kdys pěl.

Toto „Prooimion“, z jehož počátečních sedmi řádků jsou zachována jen první písmena (dvě celá slova „iamby“ „kulhavé“ a spojení slov „k tvé“ dají se konstatovati) a z osmého verše porušený konec, obsahovalo asi věnování celé sbírky osobě nám neznámé a stálo, jak se podobá, na počátku II. knihy.

Z těchto zbytků a na základě své domněnky, že v prooimiu věnoval Herondas své básně Asklepiovi jakožto „anathema“ za vyléčení chromé nohy, restauroval Meister (viz Crusius, Herondas, 2. vyd. str. VII.) text prvních 7 řádků; jest to duchaplná arci, avšak přece pouhá hříčka učencova.

X.

Ženy po postě snídající.

(*Ἀπονηστιζόμεναι.*)

Osoby: Hospodyně.
Její dítě.
Eueteira, Glyke a jiné ženy.
Místo děje: Dům městský.

Hospodyně.

Nuž, sedněte si všecky! Kde je dítě mé?
To vezma *(podá mu pohár)* k Eueteiře jdi a ke Glyce
a pobídni je pěkně: „Prosím, vezměte!“
Či neuděláš to? Ať nevykrákám tě!
Nač tyto drahoty, ó nezdvořilče!

Eueteira.

Jen
se nerozčiluj! Pila jsem již doma dost — — — —

V tomto kuse líčena asi veselá společnost ženská, jež sešla se poprve po thesmoforiích k hojné snídani.

XI.

Molpeinos.

(*Μολπεινός*).

Ó Grylle, Grylle, v šedesátý slunce běh
až zahneš, zemři hned a staň se popelem!
Jeť slepý dalšího pak běh již života;
nebť záře životní již otupena jest.

Zachováno u Stobaia Floril. CXVI 21—22.

XII.

Ženy při společné práci.

(*Συνεργαζόμεναι*).

Jak plž ku skále přilnulý se přitulíc —

Totiž k milenci, o němž ženy při práci si vypravují. Zlomek tento zachován u Athenaia, III. p. 86 B.

XIII.

Z básní neznámých.

Buď hraje zlatou mouchu [1]) nebo jinou hru,[2])
neb pouta černým broukům váže na nohy,
a tak mi koudel na přeslici pocuchá.

---

[1]) „Zlatá moucha“, jakási hra dětská, kterou vypisuje Hesychios s. v. *χαλκῆ μυῖα*. — [2]) V orig. *κύθρην* t. j. hrnec k vaření masa. Neznámo, jaká to byla hra, proto překládám tak neurčitě, což zajisté lépe jest, než jmenovati hru určitou, jako jmenuje Crusius „Blindekuh.“

Zlomek zachován u Stobaia Floril. LXXVIII, 6. Stěžuje si v něm matka na podobného asi nezbedu, jako jest Kottalos v mimu III.

Nemyslím však, že by se mohl vztahovati na „malé“ zajisté robátko ve zl. IX.

XIV.

Z básní neznámých.

Nebť není snadno nějaký dům nalézti,
jenž žil by zlého prost jsa; který zdá se mít
zla méně jednoho, má více druhého.

Zachováno u Stobaia, Floril. CXVIII 28.

OPRAVA TISKU.

Str. 26. vytištěno *Ἀσκληπίῳ* místo *Ἀσκληπιῷ*.

Str. 30. vytištěno *Ἰδιάζουσαι ἢ φιλιάζουσαι* místo *Φιλιάζουσαι ἢ ἰδιάζουσαι*.

Str. 75. vytištěno „Kanda“ místo „Kandas“.

REV15

ÚK PrF MU Brno
3129S04415